

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2011

Pavína Odrážková, DiS.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Nejčastější výchovné problémy v náhradní rodinné péči

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:

Pavλίna Odrážková, Dis.

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Nejčastější výchovné problémy v náhradní rodinné péči zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 30. března 2011

Odrážková Pavlína, DiS.

Podpis

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí práce paní doktorce Aleně Plškové za obětavou pomoc při vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

Úvod

1 Legislativní systém náhradní rodinné péče v České republice	7
1.1 Systém pěstounské péče	8
1.2 Systém osvojení	8–9
1.3 Poručenská péče	9
1.4 Hostitelská péče	9–10
1.5 Systém zprostředkování náhradní rodinné péče	10–11
2 Pojem výchovný problém a jeho charakteristika	12
2.1 Možné příčiny vzniku výchovného problému	13–17
2.2 Nejčastější výchovné problémy mladistvých z mé praxe	17
2.2.1 Šikana ve školách	17–22
2.2.2 Útěky z domova	22–26
2.2.3 Záškoláctví	26–31
2.2.4 Alkoholismus	31–34
2.2.5 Patologické hráčství	34–36
3 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže	37–39
3.1 Možná řešení výchovných problémů a práce OSPOD s rodinou	40–41
Praktická část	
4 Metody zpracování, cíl průzkumu a stanovení hypotéz	42
4.1 Kasuistiky	43–52
4.2 Interpretace výsledků a závěr průzkumu	53–54
Závěr	55–56
Resumé	57
Anotace	58
Seznam literatury	59–60

Úvod

Již tři roky pracuji na Městském úřadu na pozici referenta Orgánu sociálně právní ochrany dětí. Do mé kompetence mimo jiné spadá vedení evidence dětí, které jsou vhodné na umístění do náhradní rodinné péče a vedení evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Ve své profesi se proto setkávám a pracuji s rodinami, které se rozhodly vzít si dítě či děti do jedné z forem náhradní rodinné péče, sleduji vývoj dětí v nových rodinách a řeším s náhradními rodiči často ve spolupráci s kurátorem mladistvých problémy, které jim s výchovou o tyto děti nastaly. Proto mě téma nejčastější výchovné problémy v náhradní rodinné péči inspirovalo pro vypracování mé bakalářské práce.

Cílem mé práce je s pomocí odborné literatury a zkušeností ze své praxe zpracovat tuto problematiku tak, aby mohla být využita nejen širokou veřejností, ale i odborníky, kteří se touto problematikou ve své praxi zabývají.

Při studiu odborné literatury a to především publikace profesora Zdeňka Matějčka, který této problematice věnoval podstatnou část svého profesionálního života, jsem zjistila, jakou podstatnou úlohu hrají při formování psychiky dítěte jeho biologičtí rodiče, jejich genetická výbava a zkušenosti, které dítě získává od početí do prvních let svého života. Tyto zkušenosti společně se svým genetickým základem si pak dítě nese celý svůj další život. Proto je potřeba, aby náhradní rodiče, kteří se rozhodnou vzít si do osvojení či pěstounské péče dítě, počítali s těmito skutečnostmi a uvědomili si, že dítě, které si berou do náhradní péče, nemá jejich genetickou výbavu a mohlo během svého života zažít, a bohužel velice často zažívá, spoustu stresových a negativních situací, kdy bylo takzvaným nechtěným dítětem, či dítětem alkoholiků, drogově závislých, dítětem týraným, zneužívaným či zanedbávaným.

Ve své práci se setkávám s uplakanými a nešťastnými náhradními rodiči, jejichž děti během období adolescence začínají páchat trestnou činnost, přestávají chodit do školy, utíkají z domova a své náhradní rodiče žádným způsobem nerespektují. S těmito rodiči a dětmi pak ve spolupráci s kurátorem mladistvých dlouhodobě pracuji, snažím se najít všechna dostupná a možná řešení. Bohužel se mi velice často stává, že náhradní rodiče již takové dítě mít nechtějí a dítě končí i přes veškerou snahu odborníků zpět v ústavním či ochranném zařízení. Po ukončení ústavního zařízení pak tyto děti přebírám jako kurátor dospělých, kdy střídají

jeden výkon trestu za druhým a stanou se nepřizpůsobivými občany, kdy biologickou rodinu nemají a i ta náhradní za nimi zavře dveře.

Všem těmto problémům bych se chtěla věnovat ve své bakalářské práci.

1 Legislativní systém náhradní rodinné péče v České republice

V této kapitole bych se ráda věnovala systému náhradní rodinné péče v České republice.

Popíšu legislativní možnosti náhradní rodinné péče a budu se zabývat systémem výběru dětí do náhradní rodinné péče v České republice tak, aby čtenář získal přehled o fungování náhradní rodinné péči v naší zemi.

Náhradní rodinná péče je v naší legislativě zahrnuta v Zákoně o rodině číslo 94/1963 Sb., kde se uvádí: „Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte.“

Ve vyspělých zemích včetně České republiky vyrůstá zhruba 1% dětí mimo vlastní rodinu, z nichž minimální počet jsou sirotci v pravém slova smyslu, ostatní počet tvoří tzv. sociální sirotci, tedy děti opuštěné vlastními rodiči, děti zanedbávané vlastními rodiči, děti narkomanů a ostatních nepřizpůsobivých občanů, děti nemocné a mentálně či fyzicky postižené, a v neposlední řadě děti jiných etnik. Takovéto děti přicházejí do systému náhradní rodinné péče (Gabriel, Z., Novák, T., 2008).

Systém náhradní rodinné péče v České republice zahrnuje osvojení jako nejvyšší možnou a nejčastěji realizovanou formu NRP, dále pěstounskou péči jako druhou základní formu NRP, poručenskou péči a v posledních letech i nově do praxe uváděnou hostitelskou péči (Gabriel, Z., Novák, T., 2008).

Všem těmto formám se budu v této kapitole věnovat tak, aby čtenář získal informace o systému Náhradní rodinné péče v naší zemi.

1.1 Systém pěstounské péče

Systém pěstounské péče zahrnuje svěřeni dítěte do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a pěstoun poskytuje záruku řádné výchovy dítěte. Je možné i svěřit dítě do společné pěstounské péče manželům a to vždy na základě rozhodnutí soudu a jedině na základě rozhodnutí soudu lze pěstounskou péči zrušit. Před rozhodnutím o svěřeni dítěte do pěstounské péče je každý soud povinen si vyžádat vyjádření Orgánu sociálně právní ochrany dětí, zda je pěstoun vhodný pro výkon této péče (Zákon 94/1963 Sb. O rodině).

Pěstouni mají povinnost o dítě osobně a řádně pečovat a o své péči podávat soudu zpravidla jedenkrát ročně zprávu. Pěstoun při péči o dítě vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů, kdy nemá k dítěti vyživovací povinnost, kterou stále mají jeho biologičtí rodiče a pěstouni mají právo zastupovat dítě pouze v běžných věcech (Zákon 94/1963 Sb. O rodině).

Při výkonu pěstounské péče náleží pěstounovi finanční odměna dle Zákona 117/1995 Sb. O státní sociální podpoře. Dávkami pěstounské péče dle tohoto zákona jsou zejména příspěvek na úhradu potřeb dítěte, který se vyplácí měsíčně, dále odměna pěstouna, která je také vyplácena měsíčně a příspěvek při převzetí dítěte, který je vyplácen jednorázově. Pokud má pěstoun v péči nejméně čtyři děti, obdrží příspěvek na zakoupení motorového vozidla (Zákon 117/1995 Sb. O státní sociální podpoře).

1.2 Systém osvojení

Systém osvojení zahrnuje svěřeni dítěte do takové péče, kdy mezi osvojencem a osvojitelem vzniká stejný vztah jako mezi rodiči a dětmi. Vzniká i poměr příbuzenský a osvojitelům vzniká k dítěti rodičovská zodpovědnost. Osvojit dítě lze pouze na základě rozhodnutí soudu, zrušit jej lze jen z důležitých důvodů na návrh osvojitele či osvojence. Osvojiteli se mohou stát jen manželé, kteří zaručují svým způsobem života řádný vývoj dítěte. Při svěřeni dítěte do osvojení soud zkoumá věkový rozdíl mezi dítětem a osvojitelem, zdravotní stav osvojitelů, zda biologičtí rodiče souhlasí s osvojením a trestní bezúhonnost osvojitelů. Před rozhodnutím soudu musí být dítě v péči budoucích osvojitelů bezúplatně minimálně po dobu třech měsíců (Zákon 94/1963 Sb. O rodině).

Mezi hlavní důsledky osvojení patří zejména to, že po rozhodnutí soudu o osvojení dítěte získává dítě příjmení osvojitelů a dítěti zanikají práva a povinnosti k biologickým rodičům. Zákon 94/1963 sb. O rodině hovoří: „Osvojení nezrušitelné, kdy osvojení může být provedeno také tak, že soud na návrh osvojitele rozhodne, aby osvojitel byl zapsán v matrice místo rodiče osvojenice. Takto mohou osvojit dítě pouze manželé a to jen nezletilé dítě starší jednoho roku“.

1.3 Poručenská péče

Do poručenské péče jsou vhodné děti staršího věku tedy především od mladšího školního věku a výše, jejichž rodiče zemřeli či byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům.

Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi nimi poměr jako mezi rodiči a dětmi. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, náleží mu za tuto péči stejné hmotné zabezpečení jako v případě pěstounské péče. Poručník je povinen podávat soudu zprávy o výkonu poručenské péče, tedy o vývoji a prospívání dítěte, jehož je poručníkem, zpravidla jednou ročně. V případě poručenství podléhá rozhodnutí poručníka v podstatných záležitostech dítěte schválení soudu (Gabriel. Z., Novák, T., 2008).

1.4 Hostitelská péče

Hostitelská péče není klasickou formou náhradní rodinné péče a to z toho důvodu, že se týká dětí umístěných v ústavních zařízeních. Hostitelská péče částečně zamezuje vlivu dlouhodobé psychické deprivace dětí z dlouhodobého pobytu v ústavním zařízení tak, že se jim umožní trávit některé svátky, víkendy či část prázdnin na návštěvě u jiných fyzických osob, které projeví zájem touto formou dítěti pomáhat. Dítě je při svém pobytu u těchto lidí bráno pouze jako host a hostitel o ně pečuje na své náklady. O rozhodnutí o umístění dítěte do hostitelské péče rozhoduje ředitel příslušného ústavního zařízení, ve kterém je dítě umístěno ve spolupráci s příslušným Orgánem sociálně právní ochrany dětí, který prověří majetkové, bytové, rodinné a sociální poměry žadatelů o hostitelskou péči a dá s touto formou řediteli souhlas.

Hostitelství sice nemůže dítěti plně a dostatečně nahradit potřeby rodinného zázemí, ale může mu nabídnout významné podněty a zážitky, které v ústavním zařízení poznat nemůže, zejména každodenní život v rodině, vazby mezi partnery a sourozenci (Gabriel, Z. Novák, T., 2008).

1.5 Systém zprostředkování náhradní rodinné péče

Do procesu svěřování dětí do náhradní rodinné péče, čili do péče jiných osob než rodičů spadají kromě soudů také Orgány sociálně právní ochrany dětí, Krajské úřady a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Činnost těchto orgánů se řídí zákonem 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí. Tomuto zákonu se budu věnovat blíže.

Pokud se manželé či jednotlivci rozhodnou z nějakého důvodu vzít si dítě do jedné z výše uvedených forem náhradní rodinné péče, nejprve navštíví obecní úřad obce s rozšířenou působností pracoviště Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) dle místa svého trvalého bydliště, kde příslušnému pracovníkovi sdělí svůj záměr a důvody, které je k tomu vedou. Pracovník OSPOD s žadateli probere jejich osobní, rodinné, majetkové a zdravotní poměry a vydá žadatelům potřebné formuláře k vyplnění. K vyplněným formulářům žadatelé přiloží své fotografie, popřípadě fotografie svého domu a výpisy z rejstříku trestů. OSPOD pak provede v domácnosti žadatelů sociální šetření, ve kterém prošetří bytové a rodinné poměry a probere s žadateli jejich dotazy, jejich představy o dítěti a jejich možnostech. Kopii celé dokumentace zašle příslušný úřad příslušnému Krajskému úřadu a originál si ponechá. Krajský úřad vede evidenci žadatelů o náhradní rodinnou péči, zajišťuje posouzení žadatelů o jejich vhodnosti stát se osvojiteli či pěstouny. Dále Krajský úřad vede evidenci dětí vhodných do náhradní rodinné péče. Po prověření žadatelů a po splnění všech podmínek zašle Krajský úřad žadatelům Rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny či osvojiteli a ti pak čekají, než budou vybráni pro konkrétní dítě. Ze své praxe uvádím, že takzvaná čekací doba na náhradní dítě do osvojení se v Jihomoravském kraji pohybuje okolo 2 let, s tím, že se upřednostňují bezdětné páry. Páry, které již mají v osvojení dítě a chtějí další, mají minimální šanci. U pěstounské péče je čekací doba kratší, nicméně mám v evidenci děti, které jsou vhodné do pěstounské péče a své pěstouny již několik let najít nemohou. Dále bohužel žijí v ústavním zařízení. U osvojení je čekací doba dětí na své nové rodiče velice individuální.

V případě, že žadatelům Krajský úřad vybral vhodné dítě, oznámí toto příslušnému OSPOD s tím, že uvede iniciály, osobní, rodinné a zdravotní poměry dítěte. OSPOD kontaktuje tyto žadatele, kterým sdělí veškeré informace a odešle je na příslušný Krajský úřad, aby se blíže s dítětem seznámili. Pokud se žadatelé po seznámení s dítětem rozhodnou, že je přijmou, OSPOD pomůže žadatelům sepsat a podat návrh k soudu.

Závěr této kapitoly bych ráda doplnila o statistické údaje zpracované Ministerstvem práce a sociálních věcí, kde se uvádí:

V roce 2007 a to k 1. 1. 2007 Ministerstvo práce a sociálních věcí v Jihomoravském kraji evidovalo celkem 216 žadatelů o osvojení a 78 žadatelů o pěstounskou péči. Během roku 2007 přibylo 102 nových žadatelů o osvojení a 60 žadatelů o pěstounskou péči. K 31. 12. 2007 evidovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí celkem 253 žadatelů o osvojení a 92 žadatelů o pěstounskou péči. (<http://www.mpsv.cz/cs/3869>)

V roce 2008 a to k 1. 1. 2008 Ministerstvo práce a sociálních věcí v Jihomoravském kraji evidovalo celkem 253 žadatelů o osvojení a 92 žadatelů o pěstounskou péči. Během roku 2008 přibylo nových 67 žadatelů o osvojení a 76 žadatelů o pěstounskou péči. K 31. 12. 2008 evidovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí celkem v Jihomoravském kraji 221 žadatelů o osvojení a 91 žadatelů o pěstounskou péči. (<http://www.mpsv.cz/cs/3869>)

V roce 2009 a to k 31. 12. 2009 Ministerstvo práce a sociálních věcí v Jihomoravském kraji evidovalo celkem 230 nevyřízených žadatelů o osvojení a 87 nevyřízených žadatelů o pěstounskou péči. (<http://www.mpsv.cz/cs/3869>)

Co se týče počtu dětí, které byly umístěny do náhradní rodinné péče, evidovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí v Jihomoravském kraji za rok 2007 celkem 76 dětí umístěných do osvojení a 21 dětí umístěných do pěstounské péče a 185 dětí umístěných do ústavní výchovy. Za rok 2008 bylo umístěno v Jihomoravském kraji 85 dětí do osvojení, 29 dětí do pěstounské péče a 191 dětí do ústavní výchovy. V roce 2009 bylo umístěno v Jihomoravském kraji 39 dětí do osvojení a 26 dětí do pěstounské péče. Celkem je v Jihomoravském kraji do 31. 12. 2009 umístěno 1152 dětí v náhradní rodinné péči. (<http://www.mpsv.cz/cs/3869>)

2 Pojem výchovný problém a jeho charakteristika

V této kapitole bych se ráda věnovala problematice výchovných problémů, proč vznikají, s jakými výchovnými problémy se při své práci nejčastěji setkávám, jaké následky mohou pro mladistvé a jejich rodiny mít. Ve svém zaměstnání přijdu bohužel velmi často do styku s nešťastnými a uplakanými náhradními rodiči, jejichž děti začínají mít problémy ve škole, utíkají z domova, nerespektují své rodiče a pohybují se svým chováním na hranici zákona. Často si tito rodiče pokládají otázku, co jsme udělali špatně, když jsme se snažili dítěti dát to nejlepší, vzali jsme si ho, protože jsme mu chtěli dát jiné a lepší možnosti do života, tak proč nám to vrací zrovna tímto způsobem?

Na všechny tyto otázky bych ráda odpověděla v této kapitole své bakalářské práce.

Pojem výchovný problém či poruchu chování definuje Vojtová jako: „Žák s problémy v chování představuje žáka, který se neumí přizpůsobit požadavkům svého okolí a svým chováním přestupuje akceptované normy třídy, školy, společnosti, popřípadě ustálené normy sociálního styku“ (Vojtová, V., 2008, s. 10).

Speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá vzděláváním dětí s poruchami emocí a chováním se nazývá etopedie. Celkově se etopedie zabývá edukací, reedukací a zkoumáním jedinců s poruchami emocí a chování, formami a prostředky různých aktivit, kterými lze ovlivňovat jejich chování, zabývá se činností školských zařízení pro jedince, u kterých byla nařízena ústavní či ochranná výchova a činností zařízení preventivně výchovné péče (Vojtová, V., 2008).

K etopedii má svým obsahem nejbližší právě sociální pedagogika a to z toho důvodu, že sociální pedagogika jako pedagogická disciplína se zaměřuje na prostředí a jeho faktory, které působí na vznik rizikových skupin mládeže (Vojtová, V., 2008).

Výchovný problém by se tedy mohl charakterizovat jako jakási bariéra v perspektivní životní cestě dítěte k dospělosti tak, aby se dítě v dospělosti stalo plnohodnotným členem společnosti, dosáhlo svých profesionálních, sociálních dovedností a bylo schopno se rozhodovat a za svá rozhodnutí nést odpovědnost (Vojtová, V., 2008).

2.1 Možné příčiny vzniku výchovného problému

Při studiu odborné literatury k této kapitole jsem čerpala jak z oboru etopedie, tak z oboru vývojové psychologie. I když různí autoři definují příčiny vzniku výchovných problémů různě, je jejich podstata stejná a autoři se v zásadě shodují. Při studiu literatury mi výrazně pomohla práce profesora Zdeňka Matějčka, který dětem z kojeneckých, dětských domovů a náhradních rodin věnoval podstatnou část svého profesionálního života. Mohu říci, že jeho tvorba byla pro mne velice užitečná i v osobním životě, kdy jsem jeho zkušeností a rad čerpala v období těhotenství.

Jaké jsou tedy možné příčiny vzniku výchovného problému, proč se některé děti dokáží začlenit do společnosti bez problémů a jiným to činí problémy? Co vlastně děti nejvíce potřebují? Na tyto otázky odpovídá profesor Matějček: „Co děti nejvíce potřebují? A je toho vskutku hodně, co potřebují. Dáme-li však tuto otázku veřejnosti, dostaneme asi nejčastější odpověď, že potřebují lásku. A co to ta láska vlastně je? Je v tom hodně zdravého rozumu a hodně a hodně učení. Učí se dítě a učí se rodiče a všichni ostatní, kdo jsou kolem. Je třeba rozumět základním psychickým potřebám dítěte, je třeba rozumět jednotlivým fázím jeho vývoje a navíc je třeba rozumět každému dítěti zvláště v jeho individualitě a jedinečnosti“ (Matějček, Z., 2008, s. 7).

V oboru vývojové psychologie je známo, že psychika dítěte je ovlivněna genetickou výbavou od svých rodičů, dále zkušenostmi, které dítě zažilo v období prenatalního vývoje a dále tím, co se naučilo a jaké zkušenosti získalo na tomto světě. A ve všech těchto fázích lze najít možné příčiny vzniku výchovných problémů.

Zákony dědičnosti začínají působit již v období početí dítěte a uplatňují se až do smrti. Na tom, co dítě geneticky obdrží do své výbavy, mají zásluhu oba rodiče, a nejen rodiče, ale i prarodiče. Je obecně známo, že některá psychická onemocnění jsou dědičná a v období prenatalního vývoje je nelze rozeznat. Každý rodič ví o tom, jaká genetická zátěž je v jeho rodě, na co umírali a jakého věku se dožívali jeho předci, a proto může genetickou zátěž u svého dítěte předvídat (Matějček, Z., 2004).

U náhradních rodičů je tato možnost velice malá. Z mé praxe vím, že je velice obtížné u dítěte, které je umístováno do náhradní rodinné péče, zjistit celkovou rodinnou a zdravotní anamnézu. Bývá problém získat informace o rodičích, často se zjistit tyto údaje ani nepodaří, což se týká zejména anonymních porodů, dětí odložených do baby boxů a dětí daných do adopce ihned po porodu. Novorozenci jsou dáváni do kojeneckých ústavů bez křestního jména a příjmení. U těchto dětí, které jsou velice brzy umístovány do náhradní rodinné péče, však žádným způsobem nelze předvídat genetické zatížení v biologické rodině dítěte.

Dále jsem uváděla, že psychiku dítěte ovlivňují zkušenosti a zážitky, které člověk získá v období svého prenatalního vývoje v děloze matky. Profesor Matějček sestavil takzvanou škálu rodičovských postojů k nenarozenému dítěti. Hovoří zejména o tom, že ne každá matka je schopna své dítě milovat a ne každá matka je na příchod svého dítěte připravena. Hovoří o rodičích, kteří jsou na své dítě připraveni, touží po něm a těší se na něj. Dále jsou rodiče, kteří se na dítě také těší, ale zrovna teď je neplánovali, ale s touto skutečností se dokáží vyrovnat a po porodu přijmout dítě s láskou. Tyto matky se během těhotenství chovají zodpovědně a přizpůsobují svůj život tak, aby porodily zdravé děti.

A pak jsou rodiče, kteří své dítě přijímají jako nutné zlo a proti takovému zlu se aktivně brání, kdy matky podnikají různé potratové praktiky, či dítě donosí a pak jej odloží (Matějček, Z., 2004).

Ze své praxe bych ráda uvedla ještě jednu skupinu matek, a to jsou matky, které se rozhodnou i přes svoji nechuť dítě vychovávat a pak si na něm vybíjí své zlosti a strasti tak, že je týrají, zneužívají, často skrytě několik let bez povšimnutí nejbližší rodiny, lékařů či nás sociálních pracovníků.

Třetí fází, která ovlivňuje psychiku dítěte po celý jeho další život, jsou jeho vlastní zkušenosti získané na tomto světě především v období dětství. Co tedy dítě na tomto světě potřebuje pro svůj zdárný psychický vývoj? Pan profesor Matějček po dlouhá léta sledoval vývoj dětí vyrůstajících mimo rodinu bez rodičovské lásky v kojeneckých a dětských domovech a sestavil škálu základních psychických potřeb dítěte.

Mezi nejzákladnější psychickou potřebu je dostatek podnětů z vnějšího světa. Podněty, které dítě přijímá, by měly být v náležitém množství a dobré kvalitě. Pokud je podnětů málo a jsou nekvalitní, dítě se spokojí s tím málem co má a zaostává. Pokud je podnětů i když kvalitních

příliš mnoho, dítě se brání často uchýlováním k neurotickému obrannému postoji (Matějček, Z., 2004).

Tuto teorii bych ráda doplnila kasuistikou dívky, která již od útlého věku navštěvovala v pondělí kroužek angličtiny, v úterý kroužek hraní na klavír, ve čtvrtek kroužek kreslení. Při nástupu do první třídy základní školy začala mít poruchy soustředění, měla žaludeční problémy. Byla hospitalizovaná v nemocnici, avšak ukázalo se, že je po zdravotní stránce zcela zdravá a veškeré její problémy jsou psychosomatického původu, kdy byla nadměrně přetěžována, rodiče od ní očekávali vynikající výkony a její psychika se začala takovému nátlaku bránit. Po upravení jejího týdenního režimu a omezení všech aktivit se její zdravotní a psychický stav zlepšil. Z opačné stránky uvádím příklad z praxe, kdy dítě vyrůstalo v nepodnětném prostředí rodičů alkoholiků, rodiče nechodili s dítětem ani na preventivní prohlídky k lékaři. OSPOD upozornili na rodinu sousedí a po šetření vyšlo najevo, že dítě ve dvou a půl letech umí pouze štěkat, neumí jíst příborem a komunikuje tak, že vydává pouze zvuky. Dítě bylo z rodiny předběžným opatřením ihned odebráno do ústavního zařízení a postupně se začal vývoj dítěte zlepšovat. Nicméně je vývoj dítěte stále výrazně opožděn.

Další důležitou psychickou potřebou je potřeba smysluplného světa, tedy potřeba určitého řádu ve věcech a vztazích. Toto je důležité pro to, aby z podnětů, které dítě přijímá, mohly vzniknout zkušenosti. Potřeba řádu ve věcech a vztazích je základ učení (Matějček, Z., 2004).

I tuto teorii bych ráda doplnila kasuistikou ze své praxe, kdy se jedná o dívku, kterou vychovávala schizofrenní matka. Matka dítě za určité chování v určité chvíli chválila, projevovala radost a za několik dní ji za téže chování trestala. Stejně to bylo i s projevem citu. Jeden den matka holčičku přijímala, hrála si s ní, mazlila se s ní a druhý den ji bezdůvodně odmítala, dítě se k matce nesmělo ani přiblížit. Matčina psychická porucha se začala výrazně projevovat v psychickém vývoji dítěte a to tak, že dítě začalo být neurotické, bojácné k okolí, mívalo stavy úzkosti. Holčičku si nakonec vzala do péče její babička, kde je dodnes.

Další psychickou potřebou je potřeba životní jistoty, kterou představují jeho rodiče. Bez životní jistoty, kterou rodiče dítěti dávají, není dítě schopno plně objevovat svůj životní a společenský prostor (Matějček, Z., 2004).

I pro dospělého člověka je velmi důležitý pocit, že má své blízké, na které se může spolehnout, ke kterým se bude vracet, když mu bude nejhůře. Tyto své blízké bohužel děti z ústavních zařízení nemají.

Neméně důležitá je potřeba pozitivní identity, neboli vlastního já. V padesátých letech se profesor Matějček zabýval otázkou adopcí, především tím, že právě v těchto letech se před dítětem úzkostlivě tajilo, že je adoptované. Ve věku nejčastěji 11 let však děti objevovaly, že jsou jiné, že s nimi není v původu a rodinných vztazích něco v pořádku. Tím, že objevily, že jsou adoptované, se u nich začaly objevovat výchovné problémy, bylo u nich zasaženo vědomí vlastního já (Matějček, Z., 2008).

Další a důležitou potřebou je potřeba otevřené budoucnosti. Pro příklad uvedu zážitek profesora Matějčka, který publikuje ve své knize „Co děti nejvíce potřebují“. Potřeba otevřené budoucnosti se projevila v SOS dětské vesničce v Doubí, kam z dětských domovů přišlo kolem stovky dětí. Tyto děti profesor Matějček vyšetřoval v dětských domovech. Když nastal podzim, urodilo se velké množství švestek a matky pěstounky zavařovaly toto ovoce na zimu. Děti začaly objevovat budoucnost, že kompoty budou jíst až v zimě. S radostí a vervou matkám při sběru švestek pomáhaly. V dětských domovech je budoucnost a přítomnost dětí zkrácena na dobu od neděle do neděle (Matějček, Z., 2008).

Poslední významnou potřebou je vědomí vlastní minulosti. Od narození s námi jde celá spousta svědectví o naší minulosti. Naše vzpomínky, alba fotografií, když jsme byly děti, naše hračky. Máme babičky, které nám vypráví o našich rodičích, co tropili jako malé děti, máme fotografie našich předků. U dětí bez rodiny, které vyrůstají v ústavním zařízení, není tato potřeba uspokojena, což se u dětí projevuje citovou deprivací (Matějček, Z., 2008).

Jen pro srovnání uvedu příčiny poruch chování a emocí, které uvádí etopedie. Vojtová rozděluje příčiny poruch emocí a chování na:

- Osobnostní rovinu, kam patří genetické dispozice dítěte a oslabení nebo poruchu centrální nervové soustavy
- Sociální rovinu, kam patří nejistá příslušnost k sociální skupině, nedostatečná sebeúcta a nedostatek impulzů a příležitostí k učení
- Zkušenostní rovinu, kam patří reakce lidí ze sociálního okolí, zkušenosti s vlastními strategiemi chování

Hovoří také o riziku spojené se sociálním okolím dítěte, kam patří model chování v rodině, citové strádání či zanedbávání a oslabená schopnost dítěte porozumět chování spolužáků (Vojtová, V., 2008).

Je zřejmé, že ačkoliv různé vědní obory používají jiné odborné termíny, podstata příčin vzniku výchovných problémů je však stejná. V praktické části své bakalářské práce bych se ráda věnovala kasuistikám ze své praxe, kde se příčiny vzniku výchovného problému popsané v teoretické části promítnou i v praktické části na konkrétních klientech, se kterými jsem ve své praxi pracovala.

2.2 Nejčastější výchovné problémy mladistvých z mé praxe

V této kapitole bych se ráda věnovala nejčastějším výchovným problémům mladistvých, kteří byli umístěni do náhradní rodinné péče. Budu vycházet jak z mých pracovních zkušeností, tak i ze zkušeností kolegů pracujících na pozicích kurátorů pro děti a mládež, se kterými jsem tuto problematiku konzultovala. Ráda bych se také těmto jednotlivým výchovným problémům věnovala podrobněji.

2.2.1 Šikana ve školách

Jako první výchovný problém jsem zařadila šikanu ve školách, a to z toho důvodu, že toto téma je aktuální a v současné době velice často diskutované. Problematika šikany je natolik závažná, že už i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy bylo nuceno vydat metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, který vešel v účinnost od 1. 1. 2001.

Tento metodický pokyn se systémově zaměřuje na celou škálu sociálně patologických jevů. Vymezuje minimální preventivní programy na úrovni škol a školských zařízení, role jednotlivých institucí a definuje funkci školního metodika prevence. Šikanování žáků škol a školských zařízení označuje za jeden z vážných negativních jevů (www.msmt.cz/pro-novinare).

Mimořádnou odpovědnost při předcházení tohoto problému mají především školy i školská zařízení, mají také odpovědnost, aby se tímto problémem vyrovnávaly ihned při jeho vzniku. Je proto důležité se věnovat prevenci tohoto patologického jevu, aby se dále nerozšiřoval i mimo tato zařízení. Dětsí a dospívající agresori se často stávají členy marginálních sociálních skupin, které pak v dospělosti mají zpravidla daleko více konfliktů se zákonem než ostatní. Dokáže-li se zastavit jejich agresivní chování v tomto věku, sníží se i riziko jejich kriminalizace v dospělosti (www.msmt.cz/pro-novinare).

Ráda bych charakterizovala pojem šikany tak, jak jej ve svém metodickém pokynu uvádí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví“ (www.msmt.cz/pro-novinare).

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, vzbuzení důvodné obavy, poškození cizí věci, znásilnění, kuplířství apod.

Pro každého žáka je velice důležitý pocit bezpečí ve škole, kde dítě tráví podstatnou část dne. Pokud tento pocit dítě nemá, naopak se cítí ohroženo, začne se to velice brzy projevovat záškoláctvím, dítě začne předstírat různě nemoci a hledá prostředky, jak se škole vyhnout. Tím dochází k rozvoji dalších sociálně patologických jevů. Častokrát se mi při své praxi stalo, že jsem řešila problém záškoláctví u žáka, který měl v minulosti ve škole dobré výsledky, patřil mezi bezproblémové studenty a najednou začal doma krást peníze, přestal chodit do školy a rodičům lhal. Při dlouhodobém řešení toho problému vyšlo najevo, že se žák stal ve škole terčem šikany, a proto se bál do školy chodit, agresori po něm vyžadovali peníze, které musel krást doma, aby nebyl bit. Spolužáci upozorňovali na tento problém i třídního učitele, který však tento problém bagatelizoval. Žák proto přestoupil na jinou školu, kde je spokojený a opět bezproblémový.

Ráda bych v souvislosti s tímto objasnila projevy šikanování tak, jak jej ve svém metodickém

pokynu uvádí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: „Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu s následky především na psychickém zdraví. Jejich znaky je možno rozdělit podle různých hledisek přibližně do následujících skupin:

- verbální přímé a nepřímé,
- fyzické přímé a nepřímé,
- aktivní a pasivní.

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu“ (www.msmt.cz).

Proto je nezbytně nutné, aby každé školské zařízení věnovalo tomuto problému pozornost a snažilo se jej řešit, pokud na něj žáci upozorní. „Každý pedagogický pracovník na všech úrovních a typech škol ve výchovně vzdělávacím procesu vede důsledně a systematicky žáky i studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka a rozvíjí zejména:

- pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka,
- respekt k individualitě každého jedince,
- etické jednání (humanita, tolerance),
- jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli využívat osobní, společenské a morální výchovy v prevenci proti šikanování, prohlubovat si své znalosti a dovednosti v tomto oboru“ (www.msmt.cz).

Také existence pedagogických center pomáhá při vzdělávání pedagogů, výchovných poradců i školních pedagogů prevence.

Každé školské zařízení má k dispozici Metody řešení šikanování, tak jak jej ve svém metodickém pokynu uvádí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:

„Odhalení šikany bývá někdy velmi obtížné i pro zkušeného pedagoga. Nejzávažnější negativní roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

Pro vyšetřování šikany lze doporučit strategii prováděnou v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).

4. Zajištění ochrany obětím.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Při výbuchu brutálního skupinového násilí vůči oběti, tzv. „školního lynčování“ je nutný následující postup:

1. Překonání šoku pedagoga a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

Účastní-li se šikanování většina problémové skupiny, nebo jsou-li normy agresorů skupinou akceptovány, doporučuje se, aby šetření vedl odborník-specialista na problematiku šikanování (z pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, diagnostického ústavu, krizového centra apod.)“ (www.msmt.cz).

Dále je nutná spolupráce školy s rodiči a dalšími specializovanými institucemi jako jsou střediska výchovné péče, centrum sociální pomoci, Orgány sociálně právní ochrany dětí, ...

Kde se bere v dítěti touha ubližovat někomu jinému a jak téma šikany souvisí s dětmi v náhradní rodinné péči? Agresivní chování lze definovat jako chování, které vede k porušování sociálních norem, omezující práva a narušující integritu sociálního okolí. Sociální patologie rozlišuje několik druhů agresivity jako je zlostná agresivita, kdy se jedná o impulzivní jednání s minimální nebezpečností a bez prostředku dosažení cíle. Dalším druhem agrese je instrumentální agresivita, kdy je agrese jako prostředek k dosažení cíle. Důvod pro agresivní chování nemusí být jen patologického charakteru, např. v případě použití násilí při odvrácení nebezpečí či obrany. Posledním druhem agrese je spontánní agresivita, kdy agrese je prostředek k uspokojení potřeb (Fischer, S., Škoda, J., 2009). Agresivní jednání se vytváří již v prvních letech života. Rodiče šikanujících dětí bývají k agresivnímu jednání tolerantnější nebo ho i podporují. Sami ve výchově užívají tělesné tresty. Dětem chybí vřelý zájem rodiny a dostatečné citové zázemí. Převládají zde zkušenosti s negativním postojem rodičů, odmítání až nenávisť. Agresoři jsou většinou z rodin s nižším socioekonomickým postavením. Další příčinou vzniku agrese u dětí mohou být biologické dispozice, které souvisí se změnou ve struktuře nebo funkci centrální nervové soustavy. Vyšší tendence k agresivnímu jednání může souviset s úrazem či onemocněním. Agresivní chování je často pozorovatelné u mladistvých trpících poruchami psychického vývoje a hyperkinetickými poruchami jako je ADHD syndrom hyperaktivity (Fischer, S., Škoda, J., 2009).

Zdeněk Martínek ve své knize „Agresivita a kriminalita školní mládeže“ uvádí typologii agresorů a obětí. Hovoří o **agresorech fyzicky hrubých**, kteří používají k týrání své oběti fyzické převahy a síly. Intelektová úroveň u toho typu agresorů se většinou pohybuje v pásmu lehké subnormy. Oběti jsou často bity, škrceny, páleny a agresor se uspokojuje na jejich utrpení. Ve většině případů se jedná právě o dítě, které takové chování zažívá, či zažívalo od svých rodičů.

Dalším typem je **agresor jemný a kultivovaný**, který se k dospělým lidem převážně k učitelům chová slušně, je ochoten pomoci. V nepřítomnosti dospělé autority však spouští velice tvrdou šikanu, za kterou nikdy nestojí sám, ale má své pomahače, kterým rozdává příkazy. Takové dítě je vychováváno vojenským drilem. Dítě je doma pod neustálým dohledem a musí plnit veškeré příkazy rodičů. Jeho svobodná vůle je do značné míry pošlapána. Takové dítě je pod stálým napětím, které ventiluje právě agresivním chováním.

Dalším typem agresora, který je učitelům příjemný, je **agresor srandista**. Tento člověk si nepřipouští žádnou zodpovědnost a žádné starosti. Životní překážky se snaží neřešit a obcházet je. V kolektivu dokáže v pravém okamžiku pronést vtip, který všechny pobaví. Pokud však není pod dohledem učitele, páchá na ostatních agresí, kterou vysvětluje tím, že je to jen ze srandy. Rodina tohoto dítěte je také volnomyšlenkářská. Podporuje dítě v tom, aby si z ničeho nic nedělalo a autoritu bralo jako nutné zlo.

Posledním typem agresora je dítě **spouštějící ekonomickou šikanu**. Jde o děti, jejichž rodina preferuje nadbytek materiálních věcí. Rodiče chtějí, aby jejich dítě bylo nejlepší za každou cenu, každou novinku musí ihned mít, aby mezi vrstevníky nezaostávalo. Takové dítě nezná pocit po něčem toužit a nebuduje si tak citový vztah k věcem. Pokud se však dítě nenaučí vážit si materiálních věcí, nikdy se nenaučí vážit si mezilidských vztahů. Majetek agresora pak slouží k rozvrstvení třídy, šikaně a vyloučení spolužáků z kolektivu, kteří takovou prestiž nemají. (Martínek, Z., 2009).

Ve své praxi jsem se setkala s náhradními rodiči, kteří tím, že nemohli mít vlastní dítě, dávali tomu náhradnímu vše, na co si jen pomyslelo v domněnání, že pro něj dělají jen to nejlepší.

V odborné literatuře je definována i typologie obětí šikany. Jedná se o děti, které samy o sobě vysílají do okolí signál slabosti. Jsou slabé, mívají zvláštní barvu vlasů a na svém obličejí zrcadlí slabost a bojácnost. Neumí se ve třídě prosadit, jsou často zamlklé, osamocené, brání se často útekem či pláčem. Dalším typickým příkladem obětí šikany jsou děti, které setrvávají dlouhou dobu pod ochrannými křídly maminek či babiček. Ty si často

neuvědomují, že jejich dítě došlo do určité životní fáze svého vývoje a stává se samostatným. Dalším typem jsou bohužel handicapované děti, kdy díky současnému trendu českého školství je mnoho handicapovaných dětí integrováno do základních škol. Tato integrace musí být však dobře připravena a ošetřena. Posledním typem obětí šikany jsou děti učitelů, kteří učí na stejné škole či sami své dítě učí. Ostatní děti pak mají pocit, že právě toto dítě má ve všem výhodu. Na druhou stranu učitel rodič však dítěti žádné prohrašky nedovolí a to právě proto, aby mu nedělalo ostudu před ostatními kolegy (Martínek, Z., 2009).

Z obsahu této kapitoly je zřejmé, jak významnou roli hraje v životě jednotlivce model výchovy, ať už biologické či náhradní rodiny. Vzorce chování získané už v raném dětství si pak člověk nese po celý život.

2.2.2 Útěky z domova

Útěky z domova jsou dalším výchovným problémem, se kterým se často ve své praxi setkávám. Často se na náš OSPOD obrací náhradní rodiče s tím, že jejich dítě utíká z domova na několik dní, toulá se s partami na místech, o kterých rodiče nemají ani ponětí. Důvod, proč dítě utíká, rodiče neznají, dle jejich slov s dítětem není žádná řeč, nepomáhá domluva ani zákaz. Mnohokrát jsem se setkala při pohovoru s mladistvými s argumentem, že jejich náhradní rodiče jim nemají co poroučet, protože nejsou jejich vlastní. Často, a to právě v období adolescence, začínají děti v náhradních rodinách pátrat a hledat své vlastní biologické rodiče či sourozence, příbuzné a chtějí nalézt svoji vlastní identitu, odkud vlastně přichází a důvod, proč nemohli ve své vlastní rodině vyrůstat.

Častokrát je pro náhradní rodiče veliký problém a dilema smířit se s touto potřebou dítěte a umožnit mu, aby poznalo svoji biologickou rodinu. Dítě začne utíkat z domova a pátrat po vlastní rodině „na vlastní pěst“. Toto je však jen jeden z důvodů, proč děti utíkají z domova.

Útěky z domova mohou být také projevem psychického onemocnění, často však bývají způsobeny špatnou adaptací dítěte v náhradní rodině. Samozřejmě jak je velice psychicky náročné pro náhradní rodiče přijmout a poznat své náhradní dítě, tak je i pro dítě obtížné přijmout a poznat své náhradní rodiče. Navzájem sladit svá přání, požadavky a očekávání.

Dalším důvodem však může být touha po dobrodružství, či snaha zviditelnit se mezi vrstevníky.

Útěky z domova lze rozdělit na:

- **reaktivní útoky**, které jsou u dětí a mladistvých velmi časté. Příčinou bývá často zkratová reakce na nepříjemnou situaci buď ve škole či v domácím prostředí, z níž dítě nevidí východisko. V těchto případech uteče, často se schovává někde poblíž domova a někdy právě vyhledává své příbuzné, u kterých chce nalézt bezpečí a ochranu. Velkým nebezpečím bývá skutečnost, že v tomto případě dítě často utíká samo s jen základním vybavením, s minimálním množstvím peněz, oblečení a jídla, čímž hrozí nebezpečí, že omrzne a nadměrně vyčerpá (Martínek, Z., 2009).
- **toulky**, které většinou navazují na útěk. Trvají delší dobu a jsou často spojené se záškoláctvím. V takovém případě bývá dítě často vypátráváno Policií ČR. Toulky bývají dětmi naplánované a dítě neutíká většinou samo, ale se svými kamarády či vrstevníky, se kterými se často dopouští krádeží, vloupání, někdy i zcizování motorových vozidel a řízení bez řidičského oprávnění. Toulky bývají také často opakovatelné (Martínek, Z., 2009).

Dne 18. 4. 2006 jsem se v Praze osobně zúčastnila Konference sdružení Linka Bezpečí pořádané na téma Dítě a dospívající na útěku. Na této konferenci přednášeli zástupci ze státních organizací, nestátních neziskových organizací a další odborníci z praxe.

PhDr. Helena Volechová, vedoucí oddělení sociální prevence MČ Praha 5 na této konferenci hovořila na téma „Útekovost dětí a mládeže z pohledu kurátora pro děti a mládež“. Kurátor pro děti a mládež je důležitým článkem sociálně právní ochrany dětí, v jehož kompetenci je řešení daného problému s celou rodinou dítěte, zabývá se vyhledáváním dětí, které jsou ohroženy svým sociálním okolím, rodinou, vrstevníky, partami, trestnou činností, experimentováním s návykovými látkami a jinými negativními vlivy. V posledních letech došlo k rapidnímu nárůstu výchovných problému u dětí a mládeže až na trojnásobek. Výchovné problémy se často projevují v rodinných problémech ve vztazích rodič-dítě, často však také ve vztazích mezi rodiči navzájem.

Dále mezi vrstevníky v partách a ve škole. Kurátor pro děti a mládež se o útěku dítěte dozví buď přímo od rodičů, kteří se na OSPOD často obrací se žádostí o pomoc, nebo od školského zařízení, pokud je útek spojen se záškoláctvím, či od orgánů činných v trestním řízení, pokud dítě na útěku páchá trestnou činnost. Není však ani výjimkou, že OSPOD navštíví samo dítě na útěku s prosbou o pomoc. V takovém případě je nutná konzultace problému nejen s dítětem, ale i s jeho rodinou, aby bylo možné najít vhodné řešení tohoto problému. V případech, kdy skutečně není možný návrat dítěte domů, zajišťuje OSPOD umístění do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Děti na útěku bývají často vyčerpané,

hladové, a proto jsou tato zařízení vhodná pouze na přechodnou dobu. Mezitím OSPOD řeší s dítětem a jeho rodinou problém komplexně tak, aby mohlo soužití fungovat i do budoucna.

(www.linkabezpeci.cz/akce.htm)

Ve své praxi se mi často stává, že není možné vrátit dítě do jeho náhradní rodiny a dítě končí opět v ústavním zařízení. Setkala jsem se s chlapcem, který vyrůstal ve své náhradní rodině od 3 let. Jednalo se o romského chlapce, který byl umístěn do neromské rodiny, silně věřící a zásadové, která měla na chlapce vysoké nároky. V jeho 14 letech však začal požadavky rodičů ignorovat, začal se toulat, přestával chodit do školy a rodičům začal krást peníze. Náš OSPOD se dlouhou dobu snažil narovnat vztah mezi chlapcem a pěstouny, avšak marně. Chlapec byl znovu umístěn do ústavního zařízení na žádost pěstounů. Bohužel musím říci, že ze své vlastní zkušenosti stoupá počet zrušení náhradní rodinné péče ze strany náhradních rodičů a to právě z důvodu výchovných problémů dětí.

Pokud je dítě na útěku, je nutno tuto skutečnost nahlásit Policii ČR. Pplk. Judr. Martin Kloubek na konferenci Sdružení Linky bezpečí ze dne 18. 4. 2006 konané v Praze hovořil o metodice pátrání Policie ČR po pohřešovaných dětech na útěku.

Policie ČR plní ze zákona úkol pátrání po hledaných osobách na útěku. V její kompetenci je také vyhlásování celostátního pátrání a je oprávněna zveřejňovat údaje nezbytné k identifikaci hledaných osob. Dalším úkolem Policie ČR je zadržet děti a mladistvé, které jsou na útěku a nad kterými byla nařízena ochranná či ústavní výchova.

V souvislosti s tímto tématem je nutné vymezit dva pojmy:

- **osoba hledaná** je ta, u níž orgán činný v trestním řízení nebo jiný oprávněný orgán rozhodl o omezení, které je podle právních předpisů policie povinna provést a ke kterému je třeba osobu nejprve vypátrat. V tomto případě se jedná o osobu, jejíž pobyt není znám a jejíž účast na úkonech trestního, občanskoprávního nebo správního řízení je nezbytná. Z hlediska trestního práva se jedná především o podezřelé, obviněné, svědky, osoby, na které byl vydán zatykač, případně uprchlé z výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody nebo z infekční izolace zdravotnického zařízení.

Obecně to může být ve smyslu českého právního řádu i osoba mladistvá, kterou je dítě ve věku od 15 do 18 let. Zde je na místě připomenout zákon o soudnictví ve věcech mládeže, kdy spousta mladistvých si na útěku opatřuje prostředky trestnou činností, případně se obětí trestné činnosti stávají.

- **Osoba pohřešovaná** je ta, u níž bylo učiněno oznámení o pohřešování, není známo místo jejího pobytu a nejedná se o osobu hledanou. Sem tedy také spadají děti na útěku z domova.

(Může se ovšem rovněž jednat o děti zatoulané nebo oběti trestného činu.) Mezi osoby pohřešované je možné zahrnout také **svěřence školských zařízení** pro výkon ústavní výchovy a preventivní výchovné péče, kteří mají soudem nařízenou ústavní výchovu, pokud bylo školským zařízením učiněno oznámení o jejich útěku.

Okamžik, kdy je pohřešované dítě zařazeno do informační databáze Policie ČR a je zahájeno celostátní pátrání, záleží především na věku dítěte a také na dalších okolnostech případu. Veškeré pátrací úkony jsou zahájeny neprodleně. Čím je dítě nižšího věku, tím více sil a prostředků policie okamžitě nasazuje. U starších dětí je nejdříve prováděno předběžné šetření, zda nejsou u příbuzných nebo přátel, zda se nestaly oběti autonehody apod. Služba kriminální policie se rovněž zaměří na verzi, zda se dítě nemohlo stát obětí trestného činu. Po vyčerpání možností předběžného šetření je dítě zařazeno do pátrací relace. Notoričtí útěkáři z domova nebo školského zařízení jsou od počátku oznámení útěku předmětem zájmu specialistů služby kriminální policie, neboť právě tyto děti, zejména pak mladiství, na svém útěku často provádí drobnou kriminalitu.

Pokud není důvod pohřešovaného dítěte znám, policista vyplní s oznamovatelem tiskopis „Oznámení o pohřešované osobě“. Tiskopis obsahuje základní identifikační údaje k pohřešované osobě a jejím příbuzným (také rodičům), popis podoby osoby, jejího oblečení a věcí, které měla při sobě, taktické údaje k osobě, což může být vztah k určitým lokalitám nebo osobám, závislost na psychoaktivních látkách, sebevražedné sklony, trestní minulost, předpokládaný motiv odchodu a řada dalších údajů. Tiskopis dále obsahuje vyhodnocení zdravotního stavu pohřešované osoby, nákresy chrupu a stavby těla (doplň se fotografií pohřešované osoby), záznamy o provedení předběžných a plánovaných pátracích úkonů.

Pokud je důvodem pohřešování dítěte útek svěřence ze školského zařízení, měl by oznamující pracovník školského zařízení doručit na územně příslušný útvar Policie ČR Tiskopis „Oznámení o útěku svěřence“ v příloze s jednou fotopodobenkou tohoto svěřence.

Pokud Policie ČR dítě vypátrá, vyrozumí zákonné zástupce či osoby, jimž bylo dítě svěřeno do péče, aby si dítě na příslušném útvaru převzali. Pokud se jedná o dítě s nařízenou ústavní výchovou, vyzve školské zařízení, ze kterého svěřenec uprchl k jeho převzetí. Odmítne-li školské zařízení svěřence v přiměřené době převzít, umístí Policie ČR dítě do nejbližšího školského zařízení se záchytným režimem, což bývají diagnostické ústavy. Pokud je nalezené dítě v akutním ohrožení života nebo zdraví, případně trpí infekční chorobou, pak musí policie konat podle konkrétních okolností a zajistit jeho hospitalizaci.

V případě intoxikace v důsledku alkoholové nebo nealkoholové toxikomanie umístí dítě do detoxikačního nebo protialkoholního zařízení. Děti do 15 let věku mohou být umísťovány

pouze do zdravotnických zařízení. Náhradu nákladů Policii ČR hradí buď zákonní zástupci či školské zařízení. (www.linkabezpeci.cz/akce.htm)

Dětem na útěku pomáhají jak státní organizace jako jsou Centrum sociální pomoci, Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, Fond ohrožených dětí, Krizové centrum pro děti a mládež, tak i nestátní neziskové organizace jako je například Linka bezpečí.

Klíčovým projektem Linky bezpečí pro děti na útěku je **Linka vzkaz domů**. Svůj provoz zahájila 1. září 2003. Jde o telefonní linku, která je speciálně určena pro děti nacházející se na útěku z domova či ústavního zařízení nebo pro děti z domova vyhozené. Mohou se na ni obrátit ale i mladí, kteří sice ještě na útěku nejsou, ale situace je pro ně tak vyhrocená, že o útěku začínají vážně uvažovat. Neposlední skupinou dětí, kterým Linka vzkaz domů může pomoci, jsou děti a dospívající, kteří se bojí domů vrátit, ať už je to kvůli poznámce v žákovské knížce nebo ztracenému mobilnímu telefonu. Linka vzkaz domů je volajícím k dispozici každý den **od 8 do 22 hodiny**. Je možno se na ni bezplatně dovolat z pevné linky vytočením telefonního čísla **800 111 113**.

Linka vzkaz domů nabízí volajícím bezpečný prostor, ve kterém se mohou svěřit a přitom zůstat v anonymitě. Je dbáno na zásadu důvěrnosti sdělovaných informací. Unikátnost Linky není dána jen tím, že je určena pro určitou skupinu dětí či mladých lidí, ale také tím, co volajícím nabízí. (www.linkabezpeci.cz)

Linka bezpečí také nabízí pomoc online vytočením telefonního čísla **116111** a rodičovskou linku s telefonním číslem **840111234**. (www.linkabezpeci.cz)

2.2.3 Záškoláctví

Záškoláctví je dalším výchovným problémem dětí v náhradní rodinné péči, který je velice často řešen Orgánem sociálně právní ochrany dětí ve spolupráci se školskými zařízeními.

Záškoláctví lze charakterizovat jako úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vůli bez vědomí zákonných zástupců nechodí do školy a neplní tak školní docházku. Jde o nejklašičtější poruchu chování, kdy se jedná o absenci žáka ve škole bez řádného omluvení zákonných zástupců či lékařem (Martínek, Z., 2009).

Problém záškoláctví lze rozdělit na dvě skupiny:

- **záškoláctví impulzivního charakteru**, kdy dítě absenci ve škole předem neplánuje, reaguje náhle a nepromyšleně, nebo odejde v průběhu vyučování. Tento druh záškoláctví může trvat i několik dní, dokud se rodiče o absenci ve škole nedozví.

- **záškoláctví účelové** se objevuje většinou tehdy, pokud se dítě chce záměrně vyhnout vyučování z důvodu například písemnému zkoušení, neoblíbenému předmětu či vyučujícímu (Martínek, Z., 2009).

Příčin záškoláctví je několik, Martínek je rozděluje do 3 skupin:

- **negativní vztah ke škole:** děti tráví v prostředí školy podstatnou část dne. Pokud dítěti učení jde, má dobré výsledky, nemá žádné důvody k útěku z tohoto prostředí a vytváří si tak kladný vztah ke škole. Naopak děti, které mají výukové problémy, za které bývají kárány či trestány, si budují negativní vztah ke škole a snaží se tomuto prostředí vyhnout. Negativní vztah ke škole však mohou mít i děti mimořádně nadané. U dětí s mimořádným nadáním se často objevují určité zvláštnosti v chování, kdy děti v hodinách vyrušují, protože učivo je pro ně již známé a ony se nudí. Častokrát se stávají neoblíbenými v kolektivu, kdy jsou svými spolužáky zesměšňovány a ponižovány. Další příčinou negativního vztahu ke škole mohou být vysoké požadavky na žáky. Učitelé děti nemotivují a ony se přestanou snažit o lepší výsledky. Tím dochází ke zhoršení prospěchu i ke změnám v chování. Negativní zážitky ve škole se pak promítají i do sociálních vztahů mezi ním a učitelem, mezi žáky navzájem. Negativní vztah ke škole mohou mít i žáci s různým zdravotním postižením, kteří jsou integrováni mezi zdravé spolužáky. Pokud kolektiv zdravotně postižené dítě nepřijme a dítě se dobře neintegruje, může to být také příčinou záškoláctví. V neposlední řadě může být negativní vztah ke škole způsoben tzv. školní fobií, kdy se jedná o psychickou poruchu, která je vyvolána nepřiměřeným strachem a úzkostí z různých předmětů, osob či situací vázaných na školní prostředí. Tento vztah se také vytváří nespravedlivým hodnocením, nebo a to stále častějším vlivem šikany ve školách.
- **Vliv rodinného prostředí** je další možnou příčinou záškoláctví u dětí. Rodina je nejdůležitějším faktorem, který na dítě působí a to od jeho ranného věku. Rodina má výrazný podíl na utváření osobnosti. Studie ukazují, že základ jakéhokoliv patologického chování je možno hledat v rodině. Na dítě negativně působí jak na jedné straně přehnaná péče rodičů a vysoké nároky na ně, tak i na druhé straně nezájem o ně, o školu a školní prospěch. Důležitý je způsob výchovy rodičů, který je ovlivněn celou řadou faktorů, jako je sociální postavení rodičů, vzdělání, věk, početnost rodiny, způsob soužití rodičů a kvalita výchovy. Důležitou roli při výchově hraje jednotnost výchovného působení rodičů. Pokud tomu tak není, dítě vede nejednotnost k nejistotě, k pocitu, že nikam nepatří.

- **Trávení volného času a vliv party** je další příčinnou záškoláctví. Pokud dítě v rodině necítí zázemí a pevnou pozici, daleko častěji inklinuje k účasti v různých partách, často s patologickým programem, kde tráví svůj volný i aktivní čas. Požadavky na konformitu jsou ve vrstevnických partách daleko vyšší než v ostatních skupinách. Konformita zde zahrnuje jednak způsob vyjadřování, úpravu zevnějšku, druh hudby, postoje ke škole a práci. Každá tato skupina má stanovený postoj jak k alkoholu, tak i kouření a drogám. Party a gangy s kriminálním programem vznikají nejčastěji mezi mladými lidmi, kteří se navzájem dobře znají, vyrůstají buď na jednom sídlišti či v jedné obci. Tyto skupiny se pak vymykají běžným společenským normám, kdy přestanou chodit do školy a vytvoří si vlastní hodnotové preference. Každá parta má svého vůdce, ke kterému ostatní členové vzhlížejí a snaží se jej napodobit. Pobyt ve škole je nahrazován přítomností v partě. Právě kriminalita dětí a mládeže má časté kořeny v záškoláctví, kdy se děti místo školy doslova baví a vyplňují čas krádežemi, vloupáními, neoprávněným užíváním motorových vozidel,...(Martínek, Z., 2009).

Kudová Dana ve své Bakalářské práci na téma Záškoláctví jako jeden ze sociálně patologických jevů uvádí faktory ovlivňující záškoláctví. Tyto faktory rozděluje do tří skupin:

- **Osobnost pedagoga a jeho vliv na záškoláctví** kdy pedagog by neměl chápat záškoláctví pouze jako jednání žáka, které mu ztěžuje pedagogickou práci, ale jako určitou reakci dítěte, které není schopno adekvátně řešit své problémy. Záškoláctví je vždy citlivým odrazem aktuálního psychického stavu dítěte. Je-li příčinou záškoláctví konflikt jedince s okolím (s rodiči, učiteli, spolužáky) nebo pocit bezpráví, má učitel možnost sehrát pozitivní roli a tyto příčiny zmírňovat, popř. odstraňovat. Pro tyto účely by měl být na každé škole výchovný poradce nebo psycholog. K hodnocení záškoláctví by pedagog měl přistupovat citlivě, což následně ovlivní i způsob potrestání žáka. Jestliže je vnitřní nesouhlas nebo vědomí negativního jednání přítomno v hodnotovém rejstříku žáka, má pedagog možnost výchovného působení. V případě žáků, u kterých se problémy ve škole objevují opakovaně, slouží učiteli k výchovnému působení i psychologická vyšetření a tzv. speciální pedagogická vyšetření. Velmi obtížně lze určit, jaký podíl viny má na záškoláctví pedagog a škola. Často se situace vedoucí k záškoláctví nedají včas rozpoznat a ovlivnit. Chce-li jít žák za školu, příležitost si vždy najde. Častý výskyt záškoláctví může být dokladem nesprávného pedagogického působení, nezájmu školy o navázání spolupráce

s rodinou, ale i bojkotem těchto snah ze strany rodiny. Při každém hodnocení záškoláctví by měla být pozornost zaměřena nejen na postih žáka, ale další výchovné působení by mělo mít preventivní charakter. Zde záleží na kvalitě pedagogického personálu, aby působil na celý komplex vlastností jedince, nikoli pouze na ty, které vedly ke vzniku záškoláctví.

- **Prevence záškoláctví v rodině** kdy jde vlastně o celý způsob výchovy, včetně životního stylu rodiny. Jedním z důležitých faktorů je vybudování vzájemné důvěry a pocitu sounáležitosti všech členů rodiny, jistoty pevného zázemí v rodině. Přátelská atmosféra v rodině je podmínkou, aby rodiče s dítětem mohli hovořit o všem a aby dítě bylo schopno svěřovat se rodičům se všemi svými otázkami a problémy. S dítětem rodiče musí umět nejen hovořit, ale také mu naslouchat, kdykoli je zapotřebí. Důležitý je zájem rodičů o to, co dítě dělá, měl by se vztahovat i na znalost jeho kamarádů a prostředí, ve kterém se pohybuje. Důležité je také podporovat všechny tvořivé aktivity dítěte, rozvíjet jeho zájmy a umožnit mu dostatek příležitosti k pohybu. Velmi kladným podpůrným momentem je, když některé aktivity provozují všichni členové rodiny společně.
- **Volnočasové aktivity dětí a mládeže** jsou dalším důležitým faktorem ovlivňující záškoláctví. Rodina sama obvykle není schopna zajistit všestranný rozvoj osobnosti dítěte a mladého člověka. Naplnění volného času dětí a mládeže se tedy očekává zejména od školských zařízení. Působení školy ve volném čase dětí a mládeže má dlouhodobé tradice. Na základních školách existují školní družiny, školní kluby a také celá řada kroužků nejrůznějšího zaměření. Volnočasové aktivity na středních školách jsou především záležitostí internátních zařízení a středoškolských studentských klubů. Volnočasové aktivity v letech školní docházky odkrývají zájmy i nadání. Rozvíjejí je nebo jejich rozvoji napomáhají. Dětem a mládeži zprostředkují nejen poznání, nýbrž také prožívání, sociální kontakty a možnost praktického konání. Umožňují osvojovat si na základě zájmu a ve spolupráci s druhými nové vědomosti, dovednosti a kompetence, soutěžení o nejlepší výsledek. Prostřednictvím volnočasových aktivit je utvářen pozitivní vztah ke vzdělání, k budoucí profesi, k celému životu (Kudová, D., 2006).

Téma záškoláctví je závažným problémem a může se stát pro rodiče až trestným činem a to na základě § 201 zákona 40/2009 (Trestní zákon) Ohrožování výchovy mládeže ve kterém je uvedeno: „Kdo, byť z nedbalosti ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

ho svádí k zahálčivému nebo nemravnému životu, umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život, umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženímhodným způsobem nebo závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“ (zákon 40/2009 Sb Trestní zákon).

Je proto velice důležité, aby se předcházelo vzniku tohoto sociálně patologického jevu. Prevence by měla být prováděna systémově, v optimálním případě se prevence a zdravý životní styl stávají přirozenou součástí života školy a školského zařízení.

Závažným problémem je i hlášení neomluvené absence. Danou otázku řeší **Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy** č.j. 10194/2002-14 ze dne 11. března 2002 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. Tento dokument uvádí konkrétní počty zameškaných neomluvených hodin v průběhu školního roku a opatření včetně postupů, které mohou následovat ze strany školy.

Protože se školská zařízení podílejí významně na výchově dětí a mládeže, přejímají tedy současné odpovědnosti v oblasti prevence, a proto vznikají ve školských ústavech pozice školního metodika prevence. Tento metodik školní prevence má v kompetenci zejména:

- zpracovává pro každý školní rok nabídku diskusních témat týkajících se prevence (besedy, přednášky);
- minimálně jednou za čtvrtletí je k dispozici třídě nebo skupině;
- podporuje aktivní zapojení žáků do programu (motivační programy, soutěže);
- dbá o stálý kontakt s žáky a reaguje na jejich iniciativní návrhy (schránky důvěry);
- zajišťuje materiální vybavení (knihovna, videotéka);
- podporuje vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence (semináře, kurzy, kontakty s okresním koordinátorem, informace na pedagogické radě);
- navazuje kontakty s odborníky a organizacemi mimo školu.

Orgány sociálně právní ochrany dětí spolupracují nejen se školními metodiky prevence, zejména při pořádání různých výchovných diskuzí se žáky na téma sociálně patologických jevů, ale i s nestátními neziskovými organizacemi jako jsou Pedagogicko psychologické poradny, K-centra, Policie ČR, Linky tísňového volání, Střediska výchovné péče,...

2.2.4 Alkoholismus

Užívání alkoholu a psychotropních látek je další velké téma dnešní doby a to nejen na území České republiky, ale po celém světě. Alkohol je v současné době jednou z nedostupnějších látek na trhu a jeho užívání dětmi a mladistvými se stalo doslova módní záležitostí. Ve své praxi se setkávám s mladistvými, kteří soupeří mezi vrstevníky o množství vypitých alkoholických nápojů, aniž by si uvědomili následky takového chování. Mladiství často vyhledávají bary a restaurační zařízení, ve kterých jim obsluha prodá alkoholický nápoj, čímž poruší zákony České republiky. Jako pracovník sociálně právní ochrany dětí pak v nočních hodinách v doprovodu Policie ČR objíždím tato zařízení a kontroluji podávání alkoholu mladistvým. Mladiství, kteří alkohol požili, jsou pak řešeni u nás na OSPODu. Ze své praxe musím říci, že věková hranice, kdy děti začínají experimentovat s alkoholem, se postupně snižuje a nejsou výjimkou ani děti kolem věku 10 let. Dále ze své praxe mohu uvést, že požívání alkoholu je jen krůček k dalším patologickým jevům, jako je opět záškoláctví, užívání drog, trestná činnost.

Užívání alkoholu u dětí a mladistvých má svá specifika:

- Závislost na návykových látkách se vytváří daleko rychleji.
- Existuje zde vyšší riziko těžkých otrav s ohledem na nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování, který je v dospívání častý.
- Vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky.
- U dětí a dospívajících závislých na návykových látkách nebo je masivně zneužívajících bývá patrné zřetelné zaostávání v psychosociálním vývoji (oblast vzdělávání, citového vyžívání, sebekontroly, sociálních dovedností atd.).
- I „pouhé“ experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost atd.).
- Je zde také častější tendence zneužívat širší spektrum návykových látek a přecházet od jedné ke druhé nebo více látek současně. To opět zvyšuje riziko otrav a dalších komplikací.

Recidivy závislosti jsou u dětí a dospívajících časté, dlouhodobá prognóza však může být podstatně příznivější, než jak by naznačoval často bouřlivý průběh. Důvodem je přirozený proces zrání, který je tichým spojencem léčebných snah (Nešpor, K., 2000).

Mezi často konzumované a velice oblíbené pro svoji dostupnost jsou alkoholické nápoje u dětí a mladistvých:

1. **Pivo**, které se vyrábí ze sladu získaného z praženého ječmene, chmelu, kvasnic a vody. Alkohol v pivu vzniká při kvašení přidáním kvasnic. Množství alkoholu je v pivu od 1,6-5,4%. Alkohol konzumovaný v podobě piva se na rozdíl od silných alkoholických nápojů vstřebává pomaleji a také hladina alkoholu v krvi stoupá pomalu. Pivo je nedostupnějším alkoholickým nápojem, kdy jde snadno koupit v každém obchodě, restauračním zařízení, nebo jednoduše vzít doma rodičům. Mnoho rodičů v současné době kupuje domů lahvová piva, která jsou levnější, a proto si rodiče často nevšimnou, že jim občas nějaké pivo chybí.
2. **Víno** je druhým nejčastěji konzumovaným alkoholickým nápojem dětmi a mladistvými a to pro jeho pořizovací cenu. Ze své praxe mohou říci, že dětem nezáleží na kvalitě vína, ale často konzumují tzv. krabicová vína, jejichž pořizovací cena je na 1 litr daleko nižší než u piva. Děti často vyrábí z vína oblíbené nápoje jako kola s vínem, víno s vodou, víno se spritem. Mícháním s nealkoholickými nápoji totiž dokáží alkoholu vypít daleko více, než kdyby jej pili samotné. Víno ať bílé či červené vzniká alkoholickým kvašením šťávy z čerstvých vinných hroznů a procento alkoholu se u vína pohybuje kolem 11 až 20 %.
3. **Vodka** je další alkoholický nápoj, který je často mladistvými konzumovaný a to pro jeho koncentraci alkoholu. Procento alkoholu se u vodky pohybuje kolem 40-50, což je opravdu mnoho. V současné době alkoholový průmysl vyrábí nejen čistou vodku, ale vodku s různými příchutěmi, které se staly u dětí velmi oblíbenými. I čistou vodku děti rády míchají s pomerančovým džusem a dalšími nealkoholickými nápoji. Časté je také tzv. „zvaní na panáka“, u kterého se děti seznamují.

Bohužel často děti nekonzumují jen jeden druh alkoholu, ale vše míchají dohromady, kdy začnou pít pivo, pak si dají s kamarádem pár panáků a ještě si dají pár alkoholických koktejlů či drinků, jak je mladiství nazývají.

Alkohol je však psychoaktivní látka, která ovlivňuje nejen psychické, ale i somatické funkce. Tesařová Renata ve své bakalářské práci na téma Závislost dětí a mladistvých na alkoholu ve školách uvádí stádia opilosti:

1. „V počátcích alkoholického opojení (**první stádium opilosti**) vzniká u člověka stav spokojeného rozložení mysli. Obvykle se to projevuje i navenek veselým výrazem obličeje, živou mimikou, výřečností a smíchem. Člověk je rozpustilý, snadno a rád uzavírá přátelství, dostavuje se u něho zvýšený pocit sebevědomí, dojem, že by snadno

překonal všechny životní těžkosti. A právě tento stav, v němž se lidé cítí znamenitými a schopnými, je často nejsilnějším popudem, že člověk sahá po alkoholu a považuje alkohol za útěchu ve štěstí i neštěstí.

2. V dalším průběhu opilosti (**druhé stádium opilosti**) se pijící člověk stává nekritickým, netaktním, začíná křičet, zpívat, nedbá o své okolí. Jeho chování a jednání je impulsivní, nepromyšlené. Takoví lidé již postrádají schopnost naslouchat druhým, neumějí kontrolovat svou řeč, jejich obličej rudne, tep stoupá nad 100 tepů za minutu. Pohyby jsou neuspořádané, opilý snadno porazí sklenici, má závratě, při chůzi vrávorá, vidí dvojitě.
3. Při těžké akutní otravě alkoholem (**třetí stádium opilosti**) se dostavuje již únava, spavost, často zvracení. Obličej často ztrácí svoji červeň a bledne. Při velkých dávkách alkoholu se opilost podobá narkóze: dochází k úplnému bezvědomí, necitlivosti, mimovolnému močení a pokálení. Svalstvo je uvolněné, tep měkký, dýchání pomalé, zornice normální nebo rozšířené, na světlo nereagující. Někdy je člověk zmatený, blouzní, zmítá s sebou a tropí povyk. V těžkých případech a při nedostatečné pomoci může zemřít i následkem ochrnutí tzv. dýchacího centra v prodloužené míše.

V prvním stádiu opilosti dosahuje koncentrace alkoholu v krvi 1 – 1,5‰, v druhém stádiu 1,5 – 3‰ a ve třetím stádiu dosahuje koncentrace 3 i 4‰“ (Tesařová, R., 2006, s. 21-22).

Požívání alkoholických látek však ovlivňuje nejen psychickou a somatickou stránku osobnosti jedince, ale výrazně ovlivňuje i stránku sociální. Zvláště děti a mladiství mají problémy s rodiči, ke kterým se často chovají hrubě, pokud jim rodiče zakazují návštěvu diskoték, často mají problémy se zákonem, protože veškeré kapesné užívají k nákupu alkoholických nápojů a pokud nemají peníze, obstarávají si je trestnou činností či krádežemi u rodičů, začínají mít snížené výkony ve škole, které často vyústí v záškoláctví, protože dle jejich slov „dospávají po akci z víkendu“.

Z mých pracovních zkušeností mohu uvést, že mnoho mladistvých zároveň s alkoholem kombinují jiné typy drog jako je tabák, marihuana, LSD či extáze, což výrazně zvyšuje riziko negativních zdravotních problémů.

Dalším velkým problémem současné doby je řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu. Na našich pozemních komunikacích zemřelo mnoho dětí a mladistvých, které ze zábav rozváželi starší opilí kamarádi. Bohužel jsem se setkala i s případem, kdy děti ve věku

14 let pod vlivem alkoholu sebrali vůz matce jednoho z kamarádů a jeli se projet. Jejich cesta a život však skončila ve stromě na silnici mezi dvěma vesnicemi.

Důležitou roli i v tomto případě hraje prevence předcházení vzniku tohoto patologického jevu. Náš OSPOD ve spolupráci se Základními školami v našem okolí provádí pravidelné přednášky na téma Alkoholové a jiné závislosti, pravidelně se účastníme kontrol místních barů, restaurací, heren a diskoték za účasti Policie ČR.

Pokud se stane, že mladistvý požil alkoholický nápoj, je tato skutečnost řešena u nás na OSPOD i s rodiči mladistvého, pro které je tato situace často velice nepříjemná.

V České republice existuje preventivní program FIT IN, který je nevládní iniciativou, avšak spolupracuje s mnoha vládními institucemi, jako jsou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, BESIP, Ministerstvem zdravotnictví. Jeho úkolem je nabízet preventivní aktivity rizikovým skupinám, zejména dětem a dospívajícím. Jeho cílem je vytvoření systému prevence, ve kterém má místo nejen učitel, ale i rodič a zdravotník. Tato organizace vydává i publikace, jako jsou Alkohol, drogy a vaše děti, Hazardní hra je nemoc, ...

Samozřejmě je prevence důležitá i v rodinném prostředí. Je důležité, aby rodiče mluvili se svými dětmi na tato témata, snažili se s dětmi trávit dostatek volného času a hlavně by měli být rodiče pro své dítě vzorem.

2.2.5 Patologické hráčství

Patologické hráčství je dle mého názoru dalším velkým problémem dnešní doby. Žijeme v době, ve které hrají velkou roli v životě každého člověka moderní technologie, jako jsou počítače, mobilní telefony a výherní automaty. Nejen ze své praxe, ale i z mých životních zkušeností mohu uvést, že současné děti si již neumí hrát. Za mého dětství, byla dětská hřiště plná a ven se chodilo v každé roční době. Dnes jsou dětská hřiště prázdná, a když jedu domů z práce, slyším děti, jak se domlouvají, v kolik hodin se sejdou na různých sociálních sítích, jako jsou Facebook, ICQ, přes které si povídají. Hry se nehrají již venku s míčem, ale přes internet u počítače. Na našem trhu jsou dostupné počítačové hry, které vyloženě podporují patologické hráčství, vzbuzují agresivitu a negativně ovlivňují osobnost dospívajícího dítěte. Velkým trendem současné doby jsou i výherní automaty, které lákají mladistvé na finanční investice za účelem určité pravděpodobnosti zisku.

Hra je však vnímána jako pozitivní forma trávení volného času a pomocí hry se člověk dokáže uvolnit, relaxovat, rozvíjí tvořivost a fantazii a především je zdrojem mezilidské komunikace. Hra je také typickou dětskou aktivitou a významnou roli sehrává v procesu socializace jedince. Má velkou stimulační hodnotu jak v oblasti poznávací, tak i v oblasti psychosociální. V aktivitách při hře se dítě učí novým dovednostem a především získává praktické zkušenosti (Prunner,P., 2008).

Jak je tedy možné, že se hra stane patologií? Patologické hráčství bylo diagnostikováno Světovou zdravotnickou organizací jako porucha, která spočívá v častých a opakovaných epizodách hráčství, které převládají na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Postižení popisují intenzivní puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí. Motivy ke hře jsou velice individuální. Ovlivňuje je věk, pohlaví i sociální prostředí, ze kterého člověk pochází.

Stejně jako u alkoholu tak i závislost na patologickém hráčství má několik fází:

- **Fáze výher** kdy se jedná o občasnou hru, ve které jsou častější výhry, a dotyčný prožívá vzrušení před hrou a během ní na základě kterého zvyšuje své sázky. Během hry člověk sní o velké výhře a představuje si, jak s touto výhrou naloží. V této fázi člověk hraje většinou osaměle.
- **Fáze prohrávání** v této fázi myslí dotyčný hlavně na hraní a i při dlouhém prohrávání nedokáže s hrou přestat. Protože se výhra nedostavuje, začne si legálně půjčovat peníze, rodině a kamarádům hru zapírá. Často přestává chodit do školy a nesplácí dluhy, které si nadělal. Dochází ke změnám osobnosti, kdy se člověk stává podrážděným, neklidným, uzavřeným. Pokud mu nejbližší přátelé přestanou půjčky poskytovat, začne si opatřovat peníze nelegální cestou.
- **Fáze zoufalství** v případě trestné činnosti je dotyčný podmíněně odsouzený, má poškozenou pověst, je odloučený od rodiny a přátel, proto tráví podstatně více času hrou. Opět více prohrává, z čehož viní ostatní, má špatné svědomí, je bezradný a opět se uchyluje k trestné činnosti. (www.socialni-prace.webnode.cz)

Někteří lidé jsou zranitelnější a náchylnější k závislosti k patologickému hráčství, a to z důvodu, že se nachází v těžkém životním období, nebo mají určité povahové rysy, např. snaha hledat vzrušení za každou cenu. Chorobné hráčství ovlivňuje úroveň zdraví a celkovou

kondici. Rodina může člověka před chorobnou hrou chránit, ale také mu může napomáhat a v poslední řadě se na vzniku chorobného hráčství podílí i společnost a to zejména, tím, že povoluje určité hazardní hry. (www.socialni-prace.webnode.cz)

Děti a mladiství jsou věkovou skupinou, u kterých vzniká závislost na patologickém hráčství podstatně rychleji, než u dospělých osob. Může to být během několika týdnů či měsíců. Muži jsou naprosto dominantní skupinou ohroženou patologickým hráčstvím. Dalším specifikem jsou hyperaktivní děti, které dokáží strávit mnoho hodin u hracích automatů, přestože se v rodinném prostředí a škole projevují nadměrně živě a poslední skupinou výrazně ohrožené patologickým hráčstvím jsou jedinci, kteří selhali ve škole či zaměstnání (Mühlpachr, P., 2008).

Je proto nesmírně důležité, aby se rodina, škola i společnost snažila předcházet tomuto patologickému jevu v rámci primární prevence. Pokud však problém vznikne, je důležité pracovat s jedincem tak, aby nevzniklo poškození a pokud poškození vznikne, je důležité pracovat s dětmi tak, aby nedocházelo ke škodám ještě větším.

V České republice existuje systém primární prevence, jehož snahou je povzbuzovat lidi ke zdravému životnímu stylu a zahrnout prevenci do nejrůznějších vzdělávacích programů. V rámci sekundární prevence existuje celá řada nestátních organizací, se kterými OSPOD spolupracuje a které se snaží s dětmi a mladistvými pracovat tak, aby jejich hráčství nesklouzlo k trestné činnosti.

3 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

Kriminalita a delikvence dětí a mládeže patří bezesporu k nejzávažnějším celospolečenským problémům a to vzhledem k vysokému stupni společenské nebezpečnosti. Současná společnost se snaží nejen o předcházení tohoto patologického jevu, ale i o jeho racionální řešení a vymezení způsobu zacházení s mladistvými pachateli trestných činů. Mladistvý pachatel má v systému českého práva zcela jiné postavení, než dospělý jedinec a i způsoby potrestání se výrazně liší tak, aby chránil mladistvé před spácháním dalších trestných činů a mohli si tak najít vhodné společenské uplatnění pro jejich další vývoj.

Kriminalita je chování, které je danou společností posuzováno jako trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v dané společnosti vyskytují a jsou sankcionované podle trestního zákoníku. Delikvencí pak rozumíme i chování, které není jinak trestné, např. přestupky a nežádoucí či nepřijatelné chování.

Jedinci s kriminálním či delikventním chováním se odchyľují od společenské normy tak, že nejsou schopni plnit základní požadavky a očekávání společnosti a řada těchto osob nejsou schopna své chování zhodnotit a usilovat o pozitivní změnu (Fischer, S, Škoda, 2009).

Příčiny vzniku kriminálního a delikventního chování mají biopsychosociální faktory:

- **Biologické faktory**, mezi které patří pohlaví. Fischer a Škoda uvádí, že muži se kriminálního a delikventního chování dopouští daleko častěji než ženy. Dále zde patří věk. Výrazně ohroženou skupinou jsou mladiství pachatelé a mladí lidé do 26 let. Dalším biologickým faktorem jsou vrozené dispozice k určitým způsobům reagování, jako jsou lidé, kteří jsou zvýšeně dráždiví, lidé s poruchami CNS a lidé s poruchami chování a emocí.
- **Psychické faktory**, mezi které patří úroveň vrozených mentálních schopností a také poruchy osobnosti a poruchy související s emocionalitou a poruchy sexuální preference. Dalším psychickým faktorem jsou vrozené dynamické vlastnosti osobnosti, které se projevují v chování a v reakcích na podněty.
- **Sociální faktory**: jeden z nejvýznamnějších sociálních faktorů je rodina. Každý jedinec si na základě chování a hodnot své rodiny utváří vzorce chování. Je důležité, zda rodiče jsou schopni vychovávat a pečovat o své děti, zda rodina plní své funkce a

také zda je rodina úplná. V neposlední řadě je to problematika syndromu týraného, zneužívaného dítěte a zanedbávaného dítěte (Fischer, S, Škoda, J., 2009).

Ze zkušeností ze své praxe mohu uvést, že trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti dospělých osob. Děti a mladiství páchají trestnou činnost často ve skupinách a často bez svého vlastního rozhodnutí, ale na základě členství ve skupině. Často páchají trestnou činnost bez rozmyslu pod vlivem momentální situace a pod vlivem návykové látky jako je alkohol a drogy. Děti a mladiství si často neplánují spáchání protiprávního činu dopředu, ale jednají spontánně, bez vhodných prostředků a nástrojů pro spáchání činu. Trestná činnost se projevuje neúměrnou agresí, při které dochází k poškozování, ničení, devastaci a znehodnocování cizích věcí.

Jak jsem uvedla výše, mladiství pachatelé mají v našem trestním právu zcela specifické postavení a to proto, aby si sice uvědomili odpovědnost za své činy, ale také, aby jejich potrestání bylo úměrné jejich psychickému a rozumovému rozvoji a měli tak šanci najít vhodné společenské uplatnění.

Odpovědnost mládeže za protiprávní činy řeší Zákon č. 218/2003 Sb o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Zde se mimo jiné uvádí, že:

Dítětem je osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila patnáctý rok věku. Mladistvým se rozumí osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila patnáctý rok věku, ale nedovršila osmnáctý rok věku.

Protiprávním činem se rozumí trestný čin či čin jinak trestný a nikdo nemůže být postižen za čin, který nebyl trestný v době jeho spáchání. Čin, který je trestný je obsažen v trestním zákoníku.

Mladistvý je trestně odpovědný jen v tom případě, že byl v době spáchání trestného činu schopen rozpoznat protiprávnost takového činu a byl schopen ovládat své jednání. Důležitá je i rozumová a mravní vyspělost mladistvého. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. (Zákon č. 218/2003 Sb.).

I druhy opatření, které lze mladistvému uložit se liší od trestní odpovědnosti zletilých osob.

Zákon 218/2003 Sb uvádí následující druhy opatření:

- **Výchovná opatření**, která lze uložit nejdéle na dobu tří let a je možné je uložit současně s ochranným či trestním opatřením. Mezi výchovná opatření patří dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím se snaží podporovat a zajišťovat jeho výchovu.
- **Ochranná opatření**, jejichž úkolem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit tak společnost před dalším pácháním provinění mladistvého. Mezi ochranná opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova.
- **Trestní opatření**, která slouží k poskytnutí zadostiučinění poškozeného, k nahrazení škody, ke zmírnění újmy a k obnovení právních a společenských vztahů. Mezi trestní opatření patří obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně (Zákon 218/2003 Sb).

Je důležité, aby se při trestním řízení zacházelo s mladistvým přiměřeně jeho věku, duševní vyspělosti a také zdravotnímu stavu. Každý mladistvý má také právo na obhájce (Zákon č. 218/2003 Sb).

Pokud je mladistvý podroben vysvětlení na Policii ČR, je vždy přítomen pracovník OSPOD, aby byly chráněny zájmy nezletilého. OSPOD také spolupracuje se státním zastupitelstvím a je účastníkem soudního řízení tak, aby trestní opatření uložená mladistvému byly v jeho zájmu. Úkolem OSPOD je také práce s rodinou a spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi. OSPOD v některých případech vykonává i sociální kontrolu nad uloženými opatřeními. V kompetenci OSPOD je také možnost podávat návrhy k zahájení soudního jednání, pokud je zjevné, že uložená opatření buď již neplní účel, či naopak již svůj účel splnila. Toto se jedná hlavně v případech výchovných a ochranných opatřeních.

3.1 Možná řešení výchovných problémů a práce OSPOD s rodinou

Děti a mladiství tvoří v naší společnosti důležitou funkci. Období přechodu mezi dětstvím a dospělostí se vyznačuje důležitou přípravou na budoucí funkce v kulturním, hospodářském a politickém životě společnosti. A proto si společnost a stát kladou za cíl v případě dětí a mladistvých zmírnit či odvrátit nepříznivé působení rodičů a nabídnout rodině pomoc. Sociální pracovníci a pracovníci Orgánu sociálně právní ochrany dětí se snaží těmto rodinám dostatečně pomáhat a to jak preventivními programy, tak i následnou reedukaci a resocializací. Úkolem reedukace je napravení či zmírnění narušených sociálních vztahů. Úkolem resocializace je snaha o to, aby se jedinec opět začlenil do společnosti a stal se pro ni plnohodnotným.

Sociální práce je společenskovední disciplína i praktická činnost, jejímž úkolem je odhalování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, skupinám, komunitám i rodinám dosáhnout jejich sociální způsobilosti či ji jim vrátit zpět. U jedinců, kteří ji dosáhnout nemohou, pomáhají prožít co nejdůstojnější způsob života (Matoušek, O., 2001).

Aby se sociální práce mohla v praxi realizovat, je zapotřebí existence sociální sítě. Sociální práce se nejčastěji realizuje prostřednictvím sociálních služeb a to jak státních, tak nestátních. Při práci s dětmi a mladistvými využívá OSPOD celou řadu zařízení poskytující sociální službu jako jsou Azylové domy, Domy na půli cesty, Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, Nízkoprahová denní centra, Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociální poradny, intervenční centra,... Úkolem těchto zařízení je poskytovat jak poradenství v těžké životní situaci, tak provádět samotnou sociální práci a prevenci. Sociální poradenství provádí organizace bezplatně a to v oblastech možnosti řešení nepříznivé životní situace pomocí dostupných sociálních služeb. Sociální prevenci chrání před vznikem a působením nežádoucích sociálních jevů. Odbornou činnost v těchto zařízeních vykonávají sociální pracovníci, sociální a speciální pedagogové a zdravotníci.

Orgán sociálně právní ochrany dětí se snaží při práci s dětmi s výchovnými problémy o zabránění dalšímu páčání trestné činnosti, informování a spolupráci s rodinou a především vytvoření vhodného řešení pro nápravu jejich nevhodného chování. Pracovníci sociálně

právní ochrany dětí sledují, jak mládež tráví svůj volný čas, sleduje jejich chování k rodině a vrstevníkům, jejich vztah ke škole a zapojení do volnočasových aktivit. OSPOD se účastní trestních řízení proti mladistvým, spolupracuje s věznicemi a ústavními zařízeními při řešení problémů mladistvých a je v osobním styku s mladistvými a osobami odpovědné za jejich výchovu. OSPOD se při práci s klienty, kteří byli z důvodu svého patologického chování umístěni dlouhodobě mimo svoji rodinu, především snaží o opětovné navázání důvěry mezi dětmi a rodiči tak, aby se dítě mohlo po ukončení opatření vrátit zpět do své náhradní rodiny a mohlo tak žít opět plnohodnotný život.

Ze své vlastní praxe bohužel musím uvést, že v případě náhradní rodinné péče je tento úkol velice těžký. Často se v praxi stává, že pokud dítě začne mít výchovné problémy, jsou to právě náhradní rodiče, kteří podávají návrh k soudu o zrušení pěstounské péče či v případě osvojení návrh na ústavní výchovu a to častokrát proti vůli OSPOD. S dětmi se pak náhradní rodiče přestanou stýkat a dítě se po nabytí zletilosti nemá kam vrátit. Svoji biologickou rodinu nemají a tu náhradní ztratili. Uchylují se k různým partám, se kterými bohužel ve většině případů páchají opětovně trestnou činností.

Jako kurátor dospělých mám v evidenci spoustu dospělých jedinců, které jsem roky vedla jako pracovník sociálně právní ochrany dětí.

Sociální práce s dětmi, které mají výchovné problémy je velice těžká. Je zejména zapotřebí si uvědomit, že to jsou pořád jen děti a že mají celý život před sebou. Proto je zapotřebí jim pomáhat v tom, aby do dospělosti vkročili jako spokojení a plnohodnotní členové naší společnosti.

Praktická část

4 Metody zpracování a cíl průzkumu

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila metodu zpracování kvalitativním výzkumem a to formou popisu životních příběhů dětí a mladistvých s výchovnými problémy. I když má tato problematika společného jmenovatele, výchovný problém, každý příběh je jedinečný. Hlavním cílem mého průzkumu je udělat sondu do života dětí a mladistvých s výchovnými problémy. Snažila jsem se ve své práci zjistit, jak výchovný problém v dětství ovlivňuje život v dospělosti, jak výchovné problémy ovlivňují život blízkých osob a jak výchovné problémy narušují mezilidské vztahy.

Výběrovým kritériem pro kasuistiky jsem zvolila děti, které žily v náhradní rodinné péči minimálně 5 let a to jak chlapce, tak dívky, aby byl zřejmý i rozdíl mezi pohlavím.

Všechny děti jsou mými klienty jako pracovníka OSPOD a rozhovory s nimi jsem pořídila s jejich souhlasem.

Každou kasuistiku budu posuzovat z hlediska jejich biologické rodiny, náhradní rodiny, výchovného problému a jejich života v současnosti.

Ve své práci jsem si proto zvolila následující výzkumné teze:

Hypotéza č. 1: Výchovný problém v dětství ovlivňuje život v dospělosti

Hypotéza č. 2: Výchovný problém ovlivňuje život blízkých osob

Hypotéza č. 3: Výchovný problém narušuje mezilidské vztahy

Kasuistika č. 1

Jméno. JIŘÍ

Věk: 17 let

Biologická rodina:

Jiří se narodil z mimomanželského soužití rodičů jako prvorozený syn. Matka byla dlouhodobě nezaměstnaná, poživatelka dávek životního minima. Její nejvyšší dosažené vzdělání bylo základní. Otec Jiřího byl také dlouhodobě nezaměstnaný, s nejvyšším dosaženým vzděláním vyučený zámečnick. Rodina se do evidence OSPOD dostala z důvodu alkoholismu otce a to ihned po narození Jiřího. Otec byl po požití alkoholických nápojů vždy agresivní a na OSPOD chodily časté stížnosti na rodinu. Často se řešily i nevhodné bytové podmínky, kdy rodina neplatila účty za elektřiku a dlužila za nájemné. Situace se však za pomoci OSPOD a obce dařila zvládat až do doby, kdy ve třech letech Jiřího matka zemřela. Otec se podrobil léčení v protialkoholní léčebně a ujal se výchovy syna. OSPOD však po několika měsících začal opět řešit alkohol otce, otec Jiřího často bil, nedával mu jíst, nechával ho doma samotného, když odcházel do restauračního zařízení, či ho tam brával s sebou. Proto OSPOD nařídil nad výchovou Jiřího v jeho 5 letech ústavní výchovu, otec byl zbaven rodičovské zodpovědnosti a Jiří byl zařazen do evidence dětí vhodných do NRP.

Náhradní rodina:

Jiří byl umístěn v jeho 6. letech do pěstounské péče manželům, kteří měli své dva biologické chlapce. Jiří byl mezi nimi věkově prostřední. Pěstounka byla na mateřské dovolené. Po přijetí Jiřího do náhradní rodiny se vyskytly v rodině problémy s adaptací Jiřího, se soužitím s biologickými dětmi pěstounů. Pěstoun na Jiřího kladl vysoké nároky a chtěl, aby se vyrovnal svým „sourozencům“. Rodině byla navržena návštěva poradny pro rodinu a dítě a sdružení pro pěstounské rodiny, toto však rodina odmítla, že problém zvládne sama.

Výchovný problém:

Jiří začal mít výchovné problémy ve 13. letech, které se začaly projevovat záškoláctvím a útekami z domova. Začal se toulat s partou kamarádů, požíval alkoholické nápoje. Když byl chycen policií, vydával se za svého „bratra“. V tomto období začal experimentovat s drogou a problém na OSPOD byl často řešen s rodiči, převážně však s matkou. Otec se k problémům

Jiřího nechtěl vyjadřovat se slovy, že „nad ním zlomil hůl“. Matka se snažila spolupracovat převážně návštěvami zařízení Help me, ve kterém byl Jiří i na diagnostickém pobytu, ale když ani toto nepomohlo, byla to právě matka, která podala návrh k soudu na zrušení pěstounské péče. Protože Jiří neměl žádné příbuzné, byl umístěn s rozhodnutím soudu v jeho 15. letech do výchovného ústavu. Ve výchovném ústavu se zapsal jako věčný útěkář. Neustále byl hledán Policií ČR, do ústavu byl vrácen vždy s nějakou pohlavní nemocí, hladový a špinavý. Na svých toulkách mimo ústav se Jiří proslavil mnohočetnými krádeži v obchodních domech a to převážně alkoholu, cigaret, parfémů, které následně prodával, aby měl na drogy. Když byl chycen ostrahou obchodního domu, opět se vydával za svého „bratra“. Žádné střední vzdělání nedokončil a tak opustil výchovný ústav v 18 letech pouze se základním vzděláním.

Současnost

V současné době Jiří páchá jednu trestnou činnost za druhou a střídá jeden výkon trestu za druhým. Jiří byl po propuštění z ústavního zařízení umístěn v domě na půli cesty, tam však také nebyl schopen dodržovat řád a režim a pobyt mu byl ukončen. Z mé iniciativy byl proto umístěn do CESOP, kde však také zklamal, když začal okrádat své spolubydlící a proto mu byl pobyt opět ukončen.

Závěr

Z příběhu Jiřího je patrné, jak jeho výchovné problémy ovlivnily jeho život v dospělosti. Jiří působí jako velice hodný a milý kluk. Ve všech zařízeních, kterými za svůj život prošel, byl, dalo by se říct, oblíbený. Jiří je a byl typem člověka, kterého byste objali, místo toho aby dostal za své činy „pár facek“. Matku Jiří ztratil velice brzy a na otce si nepamatuje. Z ústavního zařízení byl umístěn do pěstounské péče do rodiny, která je silně věřící a která na Jiřího kladla vysoké požadavky, které on nemohl splnit. Rodina nejprve problém řešit nechtěla a začala až tehdy, kdy nastaly vážné výchovné problémy. Pak se Jiřího náhradní rodina zřekla, zrušila mu trvalý pobyt a od té doby se s ním přestala stýkat. Jiří není schopen integrovat se do společnosti, není schopen dodržovat režim a řád. Není také bohužel schopen nějakého hlubšího citu k ženě, partnerky střídá jen za účelem sexu a nebojí se okrást a zklamat i lidi, kteří mu důvěřují.

Kasuistika č. 2

Jméno: Jana

Věk: 16 let

Biologická rodina:

Jana pochází z neúplné rodiny. Matka je neromského etnika, otec je romského původu, v rodném listě Jany však uveden nebyl. Matka byla jen základního vzdělání, neměla stálého partnera a žila kočovným způsobem života. Jana se v její péči několikrát stěhovala, neměla stabilní rodinné zázemí, kamarády a díky stěhování střídala také školská zařízení. Jana se často stýkala se svoji prababičkou, kam jezdila na prázdniny a právě prababička podala návrh k soudu na svěřeni Jany do své pěstounské péče, když bylo Janě 6 let.

Náhradní rodina:

Jana byla svěřena do pěstounské péče prababičky a nastoupila do základní školy v místě jejího bydliště. Prababička již byla vdova a Janu vychovávala sama. Ve věku 14 let se u Jany začaly objevovat výchovné problémy, kdy nechodila do školy, začala se stýkat s muži a toulat s partou kamarádů. Prababička ve svém věku téměř 82 let na výchovu Jany přestávala stačit, velký věkový rozdíl způsobil vážné generační problémy, kdy babička nedokázala porozumět potřebám Jany. Jako příklad uvádím, že prababička nedokázala pochopit, proč se Jana začíná líčit, kupuje si drahé oblečení. Tak docházelo v rodině k velkým sporům, na základě kterých Jana utíkala z domova. Na OSPOD byla také řešena prostituce Jany, i když ji nebylo ještě 15. let. Jana sama žádala několikrát OSPOD, abychom ji třeba umístili do ústavu, ale odmítala žít v péči prababičky.

Výchovný problém:

U Jany se rozvinula prostituce, začala se toulat, objevilo se záškoláctví, a proto byla umístěna do ústavního zařízení nejdříve do dětského domova. U Jany se však postupně výchovné problémy prohlubovaly, začala utíkat, intimně se stýkat s muži za cigarety a alkohol. Byla proto umístěna do výchovného ústavu. V tomto zařízení začala navštěvovat střední odborné učiliště obor kuchař-číšník. Tento obor jí vyhovuje, i když původně chtěla na jiný obor, který však nebyl v místě jejího pobytu, a tak by musela na internát, což personál ústavu nedovolil.

Jana začala opět navštěvovat svoji prababičku, jezdí k ní na dovolenky a prázdniny a prababička je s Janou spokojená.

Současnost:

Jana je stále v ústavním zařízení, kde studuje Střední odbornou školu obor kuchař-číšník. Začala se opět stýkat s prababičkou a navázala kontakt s matkou. Ve výchovném ústavu se naučila disciplíně a řádu, ovšem na dovolenkách u prababičky opět využívá stáří babičky a užívá si dle svého uvážení, nicméně nějaká pravidla mezi ní a babičkou Jana dodržuje. Na dovolenkách se musí pravidelně hlásit na OSPOD, což Jana také dodržuje.

Závěr:

Jana má stejně tak jako její matka problém s prostitucí, kdy si není schopna uvědomit hodnotu svého těla. Vyhovuje jí kočovný způsob života a o své budoucnosti nepřemýšlí. Prababička se velice trápí nad životem Jany a mrzí ji, že ji neuměla lépe vychovat. Její věk a zdravotní stav ji však více nedovoluje. Zda bude Jana v dospělosti vykonávat povolání, kterému se učí je otázkou, jisté však je, že již teď není schopna najít si dlouhodobý partnerský vztah, nemá úctu k sobě a žádný vztah k dětem.

Kasuistika č. 3

Jméno: Lukáš

Věk: 17 let

Biologická rodina:

David se narodil v neúplné rodině, matka romského původu, otec také. Rodiče jsou slovenské národnosti, ovšem s povolením k trvalému pobytu v ČR. Oba rodiče páchali několikanásobnou trestnou činností, neměli žádné zázemí, a proto byl Lukáš ihned po narození umístěn do dětského domova. Rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti a chlapec byl zařazen do evidence dětí vhodných do NRP.

Náhradní rodina:

Lukáš byl ve svých 4 letech osvojen a to bezdětnými manželi neromského původu. Rodiče jsou silného křesťanského založení a Lukáše si brali do osvojení s přesvědčením, že ho vychovají jako svého syna a potlačí v něm romský původ. Lukáš je vzhledově typický Rom, což mu na malé vesnici dělalo velký problém. Děti se mu posmívaly, ve škole byly všechny jeho drobné výchovné prohřešky hodnoceny jako typické pro Romy. Rodiče se snažili tyto problémy se školou řešit, ale marně. Lukáš se stal ve vesnici neoblíbeným, na což on začal reagovat agresí.

Výchovný problém:

Problémy ve škole spojené s jeho romským původem zapříčinily u Lukáše záškoláctví a agrese vůči vrstevníkům a později i vůči rodičům, které přestal respektovat. Jeho agrese se s přibývajícím věkem stupňuje a Lukáš už ji nedokáže zvládnout. V záchvatech zlosti ničí a devastuje předměty a je jen otázkou času, kdy zaútočí na lidi. Rodiče se snaží problém řešit, a proto byl Lukáš umístěn do střediska výchovné péče Help me, kde byl pod vedením etopeda a psychologa. Tito odborníci se snažili Lukáše naučit ovládat se a usměrňovat svoji agrese pozitivním směrem.

Současnost:

V současné době Lukáš studuje Střední odborné učiliště, obor zedník. Jeho výsledky jsou průměrné a absence je v normě. Vztah s rodiči však není v pořádku, Lukáš své rodiče nevnímá jako autoritu a dokáže se k nim chovat velice vulgárně. Dá se říci, že rodiče se Lukáše bojí, zamykají se před ním v ložnici a v žádném případě se nesnaží mu odporovat a něco přikazovat. Při pohovoru několikrát rodiče projevili obavu, že se bojí, že je jednou Lukáš zabije, a proto čekají, až se Lukáš vyučí a osamostatní se.

Závěr:

Lukáš byl umístěn do náhradní rodiny ve 4 letech jako jediné dítě neromským rodičům. Dalším problémem je, že rodina žije na malé vesnici, kde se romské etnikum nevyskytuje a Lukáš se stal obětí předsudků obyvatelů vesnice. Problémy nastaly již na základní škole, kdy bylo na Lukáše pohlíženo jako na „cikána“ a to jak spolužáky, tak i učiteli. Tyto problémy vyvolávaly v Lukášovi skrytou agresi, kterou postupem času přestal umět zvládat a začal ji ventilovat. Agresi začal obracet nejen proti vrstevníkům a zejména dívkám, které pro něj byly snadnou obětí, ale i proti svým náhradním rodičům, kteří se ho začali bát a problém přestali řešit a čekají, až se Lukáš osamostatní a odejde z domova.

Kasuistika č. 4

Jméno: Vendula

Věk: 13 let

Biologická rodina:

Vendula se narodila v neúplné rodině, kdy matka byla lehce mentálně postižená, ovšem sociálně i finančně závislá na svých rodičích. Otec není v rodném listě uveden. Matka ihned po narození Venduly dala souhlas s umístěním do pěstounské péče a Vendula byla umístěna do kojeneckého ústavu.

Náhradní rodina:

Vendula byla ve dvou měsících svého věku umístěna do pěstounské péče bezdětným manželům. Vendula je neromského původu a náhradní rodiče jsou také neromové. Vendula byla od kojeneckého věku vychovávána v milující rodině, o tom, že není biologickým dítětem svých rodičů, věděla. Vendula byla průměrné dítě se zájmem o muziku, navštěvovala dětský pěvecký soubor a náhradní rodiče byli s výchovou spokojeni.

Výchovný problém:

Vendula se začala ve svých třinácti letech zajímat o svoji biologickou rodinu a začala usilovně pátrat po svoji matce, kterou nikdy neviděla. Pěstouni se toho velice báli a začali Vendulu od jejího úsilí zrazovat. Pěstouni měli velkou obavu z toho, že pokud se Vendula začne se svoji matkou stýkat, matka by jim mohla činit problémy a zasahovat do výchovy. Také měli strach, že by mohli o Vendulu přijít. Vendula však ve svém úsilí najít matku pokračovala, a když neměla ve svých pěstounech pomoc ani pochopení, tak začala hledat matku tajně. Ve své fantazii si idealizovala svoji matku, představovala si, jak se sblíží. Vendula se začala toulat, přestala chodit do školy, pěstounům neříkala, kam jde, ani kdy se vrátí.

Současnost:

Celá situace byla několikrát řešena na OSPOD a to pohovorem s pěstouny i Vendulou. S rodinou byly podrobně probrány jejich obavy ze snahy Venduly najít svoji biologickou matku a s Vendulou byla probrána všechna rizika jejího chování. Rodina byla na naše

doporučení odeslána do Sdružení pěstounských rodin, kde se zapojila do projektu Asistovaný kontakt. Díky tomuto projektu, byla Vendulce dána možnost setkat se svoji biologickou matkou pod dohledem odborného pracovníka. Vendula začala opět pravidelně docházet do školy a vztah s jejími pěstouny se lepší.

Závěr:

Vendula byla do pěstounské péče umístěna ve velice brzkém kojeneckém věku a od útlého věku věděla, že není biologickou dcerou svých rodičů. Matka o ni nikdy zájem nejevila, otec uveden v rodném listě nebyl. Vendula ve věku začínající adolescence začala hledat svoji identitu, odkud přichází a kdo je její biologická matka. Představy o své matce si idealizovala a začala vyvíjet snahu matku najít. Pěstouni ze svých obav a z neznalostí možností ji v tomto bránili a Vendula začala mít problémy se záškoláctvím a s touláním a čas věnovala hledáním matky. Problém byl však v tomto případě podchycen včas, kdy pěstouni chtěli problém řešit a pochopit Vendulčin problém. Vendula pochopila obavy pěstounů a rodina mohla být odeslána do sdružení pěstounských rodin, které s rodinou odborně pracuje dále.

Kasuistika č. 5

Jméno: Tomáš

Věk: 8 let

Biologická rodina:

Tomáš se narodil v neúplné rodině jako neromské dítě. Matka je několikrát trestaná, nemá stabilní domov, bydlí po různých ubytovnách, je nezaměstnaná jen se základním vzděláním, pobírá dávky životního minima. O Tomáše od jeho narození nejevila zájem, občas se přijde zeptat na OSPOD jak se dítě má. Matka souhlasila se svěřením Tomáše do pěstounské péče. Otec je invalidní důchodce, který sám prožil dětství v pěstounské péči, do svých 6 let žil v dětském domově. Otec také páchá několikanásobnou trestnou činnost a pobírá plný invalidní důchod na své psychické problémy. S OSPOD otec spolupracuje, ale je vyloučeno, aby měl syna ve své péči, otec o to ani nikdy neusiloval.

Náhradní rodina:

Tomáš byl proto od svého narození svěřen do pěstounské péče babičky (matka matky), kde vyrůstal do svých sedmi let. Výchovné problémy se u Tomáška začaly objevovat při nástupu do mateřské školky, kdy začal být hyperaktivní, měl fyzické potyčky se spolužáky, těžko se přizpůsoboval danému režimu. Po nástupu do základní školy se stejné problémy opakovaly a babička přestala výchovu Tomáše zvládat. Babička si chodila na OSPOD neustále stěžovat, že je Tomáš nezvladatelný, špatně se učí, je nepřizpůsobivý, hyperaktivní a ona jeho péči nezvládá. Babička proto podala návrh na zrušení pěstounské péče a přes veškerou snahu OSPOD problém vyřešit v rodině, byl Tomáš v roce 2010 umístěn do dětského domova.

Výchovný problém:

Tomáš má od věku tří let problém se soustředěním a udržení pozornosti, což se začalo projevovat hyperaktivitou, vyrušováním a špatnou adaptací na daný režim. Svým chováním často leč neúmyslně způsoboval drobná zranění spolužáků a v kolektivu se stal neoblíbeným. Po nástupu Tomáše do základní školy se jeho výchovné problémy opakovaly a přidal se

k tomu slabší prospěch. Tomáš vyžaduje individuální péči a více času i pozornosti, což mu babička nebyla schopna poskytnout.

Současnost:

Tomáš je v současné době umístěn v dětském domově. V dětském domově se adaptoval velice dobře, ve škole prospívá dobře. Vyžaduje pouze větší pozornost a individuální přístup, je v péči etopeda a psychologa a jeho výchovné problémy se daří zvládat. Tomáše si našla rodina na hostitelskou péči, Tomáš se na víkendy k rodině vždy velice těšil, ale nerozuměl si se synem hostitelů. Hostitelka se snažila počáteční problémy mezi dětmi urovnat, ale na letním táboře dětského domova byl Tomáš sexuálně zneužit svým kamarádem a byl umístěn do Dětské psychiatrické léčebny Velká Bíteš. Hostitelé dostali strach a o Tomáše přestali jevit zájem. Tomáš toto nesl velice těžce a po absolvování pobytu v léčebně opět nastoupil do dětského domova.

Závěr:

Tomáš od narození vyrůstal v pěstounské péči své babičky. Po nástupu do Mateřské školy se u Tomáše začaly objevovat drobné výchovné problémy, ke kterým se po nástupu do Základní školy přidal i slabší prospěch. Tomáš potřeboval individuální péči, kterou mu babička nebyla schopna poskytnout, neměla tolik trpělivosti a času, kolik Tomáš potřeboval. Proto se rozhodla zrušit pěstounskou péči, a protože nebyla možnost umístit Tomáše do jiné náhradní péče, musel být umístěn do dětského domova. Pod vedením odborného personálu dětského domova se jeho výchovné problémy stabilizovaly a Tomáš se v dětském domově dobře adaptoval. Zájem o něj projevila rodina z blízkého okolí ústavu a Tomáš začal jezdit na hostitelský pobyt. V hostitelské rodině se však objevily neshody mezi Tomášem a biologickým synem hostitelů. Tomáš byl navíc na letním táboře dětského domova sexuálně zneužit starším kamarádem a tento incident vyvolal v hostitelích strach a přestali se o Tomáše zajímat. Tomáš je po absolvování psychiatrického pobytu v dětské léčebně umístěn zpět v ústavní péči a je zařazen do evidence dětí vhodných do náhradní rodinné péče. Tomáš potřebuje individuální péči a dostatek pozornosti a trpělivosti, proto je nutné, aby byl umístěn do bezdětné rodiny, kde bude pozornost soustředěna jen na něj.

4.2 Interpretace výsledků a závěr průzkumu

Téměř všechny tyto kasuistiky mají jednoho společného jmenovatele a to je špatně zvolená náhradní rodina. V případě Jiřího byl problémem špatná adaptace do rodiny, kdy si nerozuměl s biologickými dětmi pěstounů a to z důvodu, že na něj pěstouni kladli vysoké nároky, aby se dětem ve všech směrech vyrovnal. Protože toho Jiří nebyl schopen, začal mít výchovné problémy. V případě Jany musel být již při svěřeni do pěstounské péče prababičky zřejmý velký generační rozdíl. Soud v té době nebral zřetel na to, že až Jana dospěje do adolescentního věku, bude prababička tak pokročilého věku, že nebude v jejich možnostech nejen Janě porozumět, ale postarat se o ni. Také v případě Lukáše lze hovořit o špatně zvolenou náhradní rodinu. Umístit romského chlapce do neromské a silně katolické rodiny na malou ves, kde panují předsudky vůči romským spoluobčanům, nemůže skončit jinak, než výchovnými problémy. I Tomáš byl umístěn do péče babičky, která nedokázala reagovat na Tomášovy potřeby a nedokázala mu poskytnout takovou péči, jakou by potřeboval.

Tyto kasuistiky jsem vybrala záměrně proto, že bych ráda upozornila na to, jak důležité pro dítě je vybrat mu správnou náhradní rodinu. Ve své praxi se setkávám s argumenty soudců, kteří tvrdí, že jakákoliv rodina je lepší, než ústav. Z těchto kasuistik vyplývá, že to není pravda a že špatně zvolená náhradní rodina může mít katastrofální důsledky na celý život. Ve třech těchto případech byla náhradní péče zrušena ze strany pěstounů a děti byly nakonec umístěny v ústavní výchově. V případě Lukáše by to pěstouni udělali také, kdyby z něj neměli strach.

Ráda bych odpověděla na mnou stanovené hypotézy:

Hypotéza č. 1, Výchovný problém v dětství ovlivňuje i život v dospělosti

Tato teze se mi **potvrdila**. U Jiřího, Jany a Lukáše je již zřejmé, že jejich výchovné problémy budou mít následky na celý život. Ani jeden z nich nebude schopen se plně začlenit do společnosti a vést plnohodnotný život. V případě Venduly hraje velkou roli, nakolik bude její poznání biologické matky přínosné. U Tomáše lze vzhledem k jeho nízkému věku doufat, že se mu podaří najít vhodné náhradní rodiče tak, aby mohl prožít svůj život plnohodnotně.

Hypotéza č. 2, Výchovní problém ovlivňuje život blízkých osob

Tato teze se mi ve všech případech **potvrdila**. Výchovní problémy dítěte ovlivňují život celé rodiny. Rodiče si často kladou za vinu výchovní problémy dětí, trápí se, často se před svým okolím stydí za děti. Velice nepříjemná jsou také podávání vysvětlení na Policii ČR a OSPOD. Pro náhradní rodiče musí být také velice obtížné rozhodnout se pro zrušení náhradní péče a umístit dítě do ústavní výchovy.

Hypotéza č. 3, Výchovní problém narušuje mezilidské vztahy

Tato teze se mi téměř ve všech případech **potvrdila**. Děti, které mají výchovní problémy, mají problémy integrovat se do společnosti. Mají tendenci hledat si kamarády se stejnými problémy a svoji neoblíbenost v kolektivu často ventilují agresí.

Závěr

Bakalářská práce pojednává o výchovných problémech dětí a mladistvých v náhradní rodinné péči. Dnešní děti a mládež mají nepřeberné množství možností a je jen na nich, jakou si vyberou životní cestu. Je však důležité, aby si uvědomili, že mají za své chování odpovědnost a musí za něj nést také důsledky.

V první kapitole se věnuji systému náhradní rodinné péči v České republice a systému výběru dětí do náhradní rodiny. Největší vliv na chování a způsobu jednání každého dítěte má od narození rodina. Ideální je, pokud je to rodina zdravá, úplná a s výrazným zájmem o své děti. Ne však každé dítě má to štěstí, že se narodí do takovéto rodiny a právě pro tyto děti je tu možnost náhradní rodinné péče, aby nemusely svůj život prožít v ústavní výchově bez podpory a pomoci blízkých osob.

V druhé kapitole se věnuji vzniku výchovných problémů, jejich následkům a popisuji nejčastější výchovné problémy, se kterými se ve své praxi setkávám. Na vzniku výchovných problémů má výrazný vliv genetická výbava od rodičů, dále zkušenosti, které dítě nabylo v prenatálním vývoji a v neposlední řadě také zkušenosti, které dítě nabylo na tomto světě. Děti, které jsou umístěovány do náhradní péče, mají zpravidla špatné zkušenosti a to jak prenatální, tak i postnatální. Je proto důležité, aby zvolená náhradní rodina byla opravdu v zájmu dítěte a respektovala jeho znevýhodnění oproti dětem, které se narodily milujícím rodičům.

Ve své práci uvádím nejčastější výchovné problémy, se kterými se ve své praxi setkávám. Protože není v mých možnostech popisovat všechny výchovné problémy, které se v současné společnosti dětí a mládeže objevují, vybrala jsem pouze ty, se kterými ve své praxi pracovníka sociálně právní ochrany dětí nejčastěji setkávám.

Ve třetí kapitole věnuji pozornost odpovědnosti mládeže za jejich protiprávní chování, řešení výchovných problémů a práce orgánu sociálně právní ochrany dětí s rodinou. Zabývám se příčinami vzniku kriminálního a delikventního chování a popisuji postavení mladistvého pachatele v systému českého práva a v poslední řadě uvádím možná řešení výchovných problémů z pohledu sociální práce.

V praktické části pak uvádím pět kasuistik ze své praxe. Jedná se o děti, které jsou dlouhodobě mými klienty. Všechny děti jsou či byly umístěny do náhradní rodinné péče a všechny děti trpí výchovnými problémy. V této části bakalářské práce jsem se snažila odpovědět na stanovené hypotézy, které se mi všechny potvrdily.

Je tedy zřejmé, že výchovné problémy dětí a mladistvých jsou závažným celospolečenským problémem a ovlivňují život nejen dítěte, ale celé rodiny a společnosti. Je proto nezbytně nutné, aby se společnost snažila předcházet těmto nežádoucím vlivům a snažila se dětem a rodinám pomáhat tak, aby následky byly pro dítě, rodinu i pro společnost samu co nejmenší.

Resumé

V bakalářské práci se zabývám velice aktuálním a závažným tématem dnešní současnosti, a to jsou výchovné problémy dětí a mládeže. Protože na toto téma bylo napsáno již mnoho prací, zaměřila jsem se na děti, které byly umístěny do náhradní rodinné péče, tedy děti, které vyrůstaly mimo svoji biologickou rodinu.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části popisuji legislativní systém náhradní rodinné péče v České republice, zabývám se výchovnými problémy a to zejména jejich vznikem, následky a popisuji konkrétní výchovné problémy, se kterými se na pozici orgánu sociálně právní ochrany dětí setkávám. V této části také popisuji odpovědnost mládeže za protiprávní činy a jejich postavení v legislativním systému České republiky. Významnou částí jsou pak možná řešení výchovných problémů a práce orgánu sociálně právní ochrany dětí s rodinou.

V praktické části pak provádím průzkum v podobě pěti kasuistik ze své praxe a vyhodnocuji a interpretuji výsledky mnou stanovených hypotéz. Všechny tři stanovené hypotézy se mi po provedení průzkumu potvrdily, tudíž mohu uvést, že výchovné problémy v dětství ovlivňují i život v dospělosti a ovlivňují nejen život blízkých osob, ale i životy náš všech, tedy celé společnosti.

Anotace

My thesis is focused on the most common educational problems in foster care. The work focuses on children and adolescents with behavioral problems who were or are entrusted to foster care. The work is divided into two parts. Part theoretical and part practical. The theoretical part describes the legislative system of foster care in the Czech republic, describes the most common educational problems of children and adolescence in my practice and offer possible solutions to educational problems. The practical part includes research in the form of five case studies from my practice and corresponds to the hypothesis.

Seznam literatury

1. Zákon č. 94/1963Sb o Rodině
2. Zákon č. 117/1995Sb O státní sociální podpoře
3. Zákon č. 359/1999Sb O sociálně právní ochraně dětí
4. Zákon č. 40/2009Sb Trestní zákon
5. Zákon č. 218/2003Sb O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
6. FISCHER, S., Škoda, J. Sociální patologie. 1.vydání. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3
7. GABRIEL, Z., Novák, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3
8. KUDOVÁ, D. Záškoláctví jako jeden ze sociálně patologických jevů. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. 43 s.
9. MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5
10. MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. 5. vydání. Praha: Portál, 2008. 112 s. ISBN 978-80-7367-504-2
11. MATĚJČEK, Z. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. 1. vydání. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1
12. MATOUŠEK, O. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-473-7
13. MŮHLPACHR, P. Sociopatologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7
14. NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. 1, vydání. Praha: Portál, 2000. 150 s. ISBN 80_7178-432-X
15. PRUNNER, P. Psychologie gamblerství, aneb sázka na štěstí. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. 273 s. ISBN 90-8807-380-0741
16. TESAŘOVÁ, R. Závislost dětí a mladistvých na alkoholu ve školách. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 72 s.
17. VOJTOVÁ, V. Úvod do etopedie. Brno: Paido, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7315-166-9

Internetové zdroje:

18. www.mpsv.cz/cs/3869

19. www.msmt.cz/pro-novinare

20. www.msmt.cz/socialni-programy

21. www.linkabezpeci.cz/akce.htm

22. www.socialni-prace.webnode.cz